БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1961 ч.
ЯНВАРЬ
10
ВТОРНИК
№ 8 (4798).

Өртээ 2 көп.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ ЧАА КӨДҮРЛҮҮШКҮНҮ ДЭЭШ

Бөгүн бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы — Москвага СЭКП Төп Комитединиң Пленуму бодунуң ажылын эгелээр. Көдээ ажыл-агыйның улам ыңайгы хөгжүлдезиниң өйү келген айтырыгларын ук Пленумга чугаалажыр.

Партияның Төп Комитединиң Пленумунга уткуштур чаа күш-биле калбарган бүгү улустуң социалистиг чарыжы кайгамчык эки түңнелдерни бергенин совет кижилерниң күш-ажылчы тиилелгелериниң дугайын чугаалап турар өөрүшкүлүг медээлерниң чурттуң бүгү-ле булуңнарындан кээп турары херечилеп турар.

Чеди чылга боттарының салыышкынын киирер дээш Тыва автономнуг областың ажылчы чоннары, оон иштинде көдээниң ажыл-ишчилери эрткен чылын күженишкинниг ажылдааннар. Областа малдың баш саны 105 хуу көвүдээн. Агаар-бойдустуң таарымча чок байдалы турза-даа, күрүнеге эът, дүк, сүт болгаш алгы-кеш садарының планнары ажыр күүсеттинген.

Эрткен чылын бистиң областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң аразындан боттарының херээниң ёзулуг мастерлери болур хөй-хөй мурнакчы кижилер шылгарап үнген. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, сураглыг хойжу Ооржак Лопсаңчап 100 хойга онаалтыр 162 хураганны алган. Төрүттүнген хураган бүрүзүн дуржулгалыг хойжу чидириг чокка камгалап алган. Хойдан ийи оолдаашкынны О. Лопсаңчап үш чыл улаштыр ап турар.

Чеди чылдың ийиги чылында О. Лопсаңчаптың үлегери-биле хойдан ийи оолдаашкынны алыр деп бедиткен хүлээлгени областың колхозтарының болгаш совхозтарының мурнакчы хойжулары алган. Түңнел амдызында бүрүн үнмээн болза-даа, чамдык хойжуларның эки ажылдааны билдинип турар. Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң хойжузу Моңгуш Сүсүгбейниң маадырлыг ажыл-херээн демдеглээр херек. Ооржак Лопсаңчаптың дуржулгазын ажыглап тургаш, 100 баш хойга онаалтыр 152 хураганны алырын ол хойжу хүлээнген. М. Сүсүгбей бодунуң сөзүн ээлээн. Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хойжузу М. Кенден 100 баш төрүүр хойга онаалтыр 137 хураганны алган. Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран фермазының саанчызы Серафима Баукова инек бүрүзүнден ортумаа-биле 2816 кг сүттү, ол фермада саанчы Маады Бичии-уруг—2589 кг сүттү саган. Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң саанчызы комсомолчу Моңгуш Хүреш инек бүрүзүнден ортумаа-биле 2400 кг сүттү саган. Эът бүдүрерин көвүдедир дээш демиселге «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң ажылчыны Соян Хаяң шылгарангай чедиишкинни чедип алган. 1960 чылда ол 1100 хаваннарны семирткеш, 1100 центнер хаван эъдин күрүнеге дужааган. Бир центнер хаван эъди бүдүрериниң бот-үнезин ол совхозтуң нииити бот-үнезинге деңнээрге эрги акша-биле 106 рубльге чиигеткен. Хаваннарны сула ажаарының мурнакчы аргазын Соян Хаяң ажыглаан.

Көдээ ажыл-агыйның өске-даа адырларының хөй-хөй мурнакчыларын адап болур. Мурнакчыларның дуржулгазы чүнү чугаалап турар-дыр? Ол болза хамыктың мурнунда эът, сүт, дүк болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүреринге курлавырларның кызыгаар чогун көргүзүп турар. Сорулга болза мурнакчыларның дуржулгазын нептередир талазы-биле организакчы ажылды күштелдирери болур. Бисте мурнакчы кижилерниң эки эгелээшкинин деткип, оларга доктаамал дуза көргүзерин хоозун чугаа-биле солуп турар удуртур ажылдакчылар бар. Эрткен чылдың эгезинде Таңды районнуң «Элегес» болгаш «Кызыл партизан» совхозтарының ажылчыннары эштер Хасаншин болгаш Лузин олар хаван эъдин бүдүрерин көвүдедир талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни алган. Ол дугайын олар область солуннарынга бижээннер. Районнуң болгаш ук совхозтарның удуртукчуларының чарышты ёзу барымдаалап көрүп келгениниң түңнелинде ол ажыл-ишчилерниң хүлээлгези чүгле саазын кырында арткан.

1960 чылда областың көдээ ажыл-агыйында чамдык чедиишкиннер-биле чергелештир күрүне мурнунга улуг өрелиг артканывысты миннир ужурлуг бис. Тараа болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрер, малдың баш санын өстүрер талазы-биле хүлээлгелер областа нииитизи-биле күүсеттинмээн. Чеди чылдың үшкү чылында областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң мурнунда улуг сорулгалар салдынган. Ол сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээри хамыктың мурнунда мал кыштагладыышкынын чедиишкинниг чорударындан, часкы хову ажылдарынга тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа чепсектериниң септелгезин, үрезин арыглаашкынын дүрген доозарындан улуу-биле хамааржыр. Бо чылын мал кыштагладыышкыны берге байдалдарда эртип, элээн хөй районнарда малдың хорамчазы улуг болуп турар. Ол берге байдалдан чайлаар төлээде бар мал чемнериниң камныг болгаш шын чарыгдалын тургузары чугула. Одарладыышкынны шын ажыглавышаан, оларның харын аштаарынга тракторларны болгаш малчыннарга немелде күштерни быжыглаар хемчеглерни алыр херек.

Техника септелгезинде четпестерни дүрген чайладыр төлээде, тракторларның артык кезектерин тыптынарынче болгаш кылырынче СТС-терниң база тус-тус ажыл-агыйларның кичээнгейин угландырар херек.

Бистиң областа көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдери мал болгаш чер ажылының өйү келген перспективтиг айтырыгларын шиитпирлээрин негеп турар. Аңаа хамыктың мурнунда эът бүдүрерин көвүдедириниң чугула курлавырлары болур хаван болгаш куш ажылын сайзырадырының талазы-биле хемчеглер хамааржыр. Кол тараалаң — Каа-Хем, Бии-Хем, Таңды районнарның партия, совет органнары болгаш көдээ ажыл-агыйның область эргелели хаван ажылын хөгжүдеринче кичээнгейни кошкатканын демдеглээр херек. Куш ажылынче кичээнгей оон-даа дора байдалда туруп турар.

Чер ажылының культуразын улам бедидериниң эрге-ажыктары суггаттыг шөлдерни калбартырын, үрезин ажыл-агыйын экижидерин шиитпирлээрин негеп турар. Район болгаш ажыл-агый бүрүзү ол айтырыгларны шиитпирлээр талазы-биле чеди чылдың үшкү чылында тодаргай хемчеглерни ажылдап кылгаш, амыдыралга боттандырарын чедип алыр херек.

СЭКП ТК-ның Пленумунга алдар кылдыр

Хүлээлге күүсеттинген

Бистиң областың сураглыг хойжуларының бирээзи, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ооржак Лопсаңчаптың 1959 чылда кайгамчыктыг чедиишкини бүгү областың, оон иштинде бистиң Чөөн-Хемчик районнуң малчыннарының күш-ажылчы хей-аъдын көдүрүп, 1960 чылда улам күженишкинниг ажылдаарынче, мал ажылынга чаа-чаа чедиишкиннер дээш демиселжиринче соруп киирген. Кадайым Моңгуш Бүрүңмаа-биле бистер ийилээн ол хайныышкынныг ажылга база киржип, чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседиринге салыышкынывысты киирери-биле бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган бис.

Коммунистиг партияның, оон ленинчи Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың хүн бүрү сагыш салыышкынының ачызында аас-кежиктиг чаагай амыдыралды тудуп, хүн бүрүде улам карак-кызыл ажылдап, колхозтуң малчыннарының социалистиг чарыжынга киришкеш, 1959 чылда чедип алган чедиишкинивисти быжыглавышаан, төрүүр 480 хойнуң 100 баш бүрүзүнге онаалтыр 130—140 хураганнарны, бир хойдан-на 2,5 кг дүктү алыр хүлээлгевисти ажыр күүсеттивис.

Алган хүлээлгевисти күүсеттиринге Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары Ооржак Лопсаңчаптың, Кандан Үрүлениң болгаш өске-даа мурнакчы хойжуларның дуржулгалары кончуг ажыктыг болган. Ол ёзугаар бистер хойларның одарладыышкынын, ажаалдазын чөп таарыштырып, малдың эдериштирилгезин зоотехниктиг чурумнар ёзугаар чорудуп тургаш, партияның, чоннуң мурнунга сөглээн сөзүвүстү ээлеп, төрүүр 100 хойга онаалтыр 152 хураганны, бир хойдан-на 2,7 кг дүктү алган бис.

Ам үеде кадарып турар хойларывыс хүр, кыштаавыстың байдалы эки. Одарларны планныг ажыглап, мал чемин камныг чарыгдап, кыштан малды хүр ажырары-биле ажылдап турар бис. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң хүлээп алыр шиитпирлерин күүседиринге үлүүвүстү киирер дээш кадайым-биле кады улам эки ажылдаарымны хүлээндим.

М. СҮСҮГБЕЙ,
Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу.

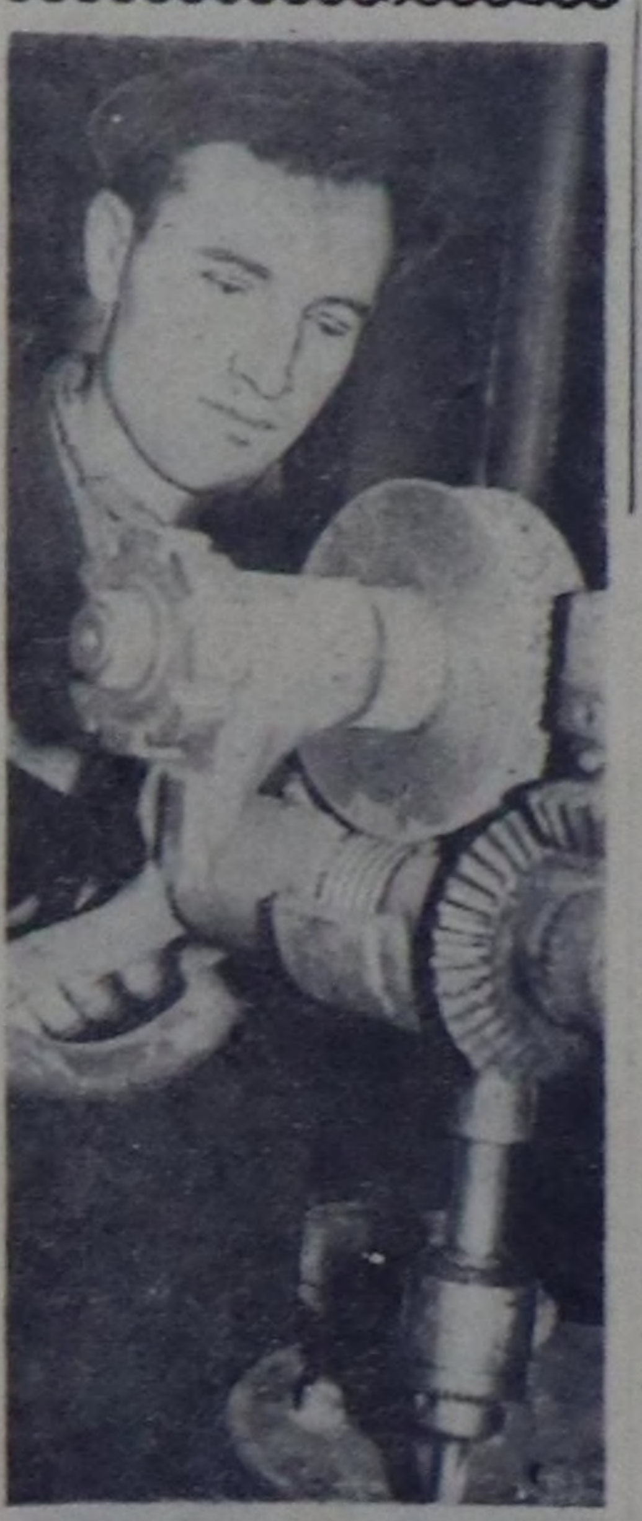

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунга чүгле көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери эвес, харын база үлетпүрнүң, тудугнуң болгаш транспорттуң ажылдакчылары бүдүрүлге көргүзүглериниң талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг уткуп турар. Кызылдың пассажирлер дажыглаар автотранспорт конторазының токары коммунист Василий Николаевич Засов социалистиг чарышка чедиишкиннерни чедип ап турар.

Василий Засов дөрт янзы мергежилдерни эки шиңгээдип ап, бодунуң техниктиг мергежилин болгаш нииити билиин бедитпишаан, ай санының онаалдазын 135 — 140 чедир күүседип турар.

Чурукта: токарь В. Н. Засов.

Фото **О. Гавриловтуу.**

Соруп кириишкин

ТЕРЕКТИГ-ХЕМ. **(Телефон-биле).** Тес-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң колхозчулары чаа чылдың ажыл-агый планын чедиишкинниг боттандырары-биле улуг соруп кириишкинниг ажылдап турар. Партия комитединиң секретары эш С. Бадырааның редакцияга дыңнатканы болза:

— Малдың амгы байдалы хүр. СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунга уткуштур колхозчулар улам бедиткен ажыл-ишчи хүлээлгелерни ап турар. Декабрьда төрээн 250 хойнуң хураганнары, 9 инектиң бызаалары менди болгаш эки доругуп турар.

Чеди чылдың ийиги чылында үлегерлиг ажылдаан малчыннар колхозта хөй. Чижээ, Дажы Таңдак-Кара бодунда быжыглаан 12 (чурт инектеринден нииитизи-биле 12 тонна ажыг сүттү саган. Ол ышкаш Чооду Сарыг-оол 600 хоюнуң бирээзинден-не 3 килограмм 225 грамм дүктү кыргып алган.

Ленин аттыг колхоз эрткен чылын тудуг талазы-биле база багай эвес көргүзүглерлиг болган. Бо чылдың тудуг планын фермаларже кол угландыр көрүп турар. Ол сорулгаларга нииитизи-биле 1700 кубометр тудуг ыяжы белеткээр. Ол күүсеттинген — январь 5-ке чедир 1745 кубометрни белеткээн, ам ону тудуг шөлдеринче массалыг сөөртүп турар.

Малчыннарга дузалап турар

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» көдээ ажыл-агый артелиниң тараажылары колхозтуң экономиказының кол үндезини болур мал ажылынче кичээнгейни салып, аңаа боттарының күжүн база киириштирип турарлар. Олар Шом-Шумда болгаш Алдыы-Ишкинде шээр малдың 17 кодан малчыннарынга болгаш сүт-бараан фермазының ажылдакчыларынга дузалажып, СЭКП ТК-ның январь Пленумунга алдар кылдыр кыштагларже чыл төнчүзүнге чедир 3 удаа үнүүшкүннү кылганнар. Оон түңнелинде сула, дүс чүдүрген 21 коштуг аъттар-биле чүък чедиртинген. Оон-биле кады шээр малдың 10 кажааларының көрженин хооруп, чылыглаан. Кукуруза өстүрер звенонуң киржикчилери бир чаа кыштагны кылган. Бо ажылга эштер Дыртый-оол, Дажы, Даваалаң идепкейлиг киришкеннер. Ол-ла кыштагларда хураган тургузар эрги үгектерни чырык соңгалыг кажаалар-биле солаан. Ол ышкаш кыштагларда 17 чуртталга бажыңнарында 2-2 соңга рамаларын кылып, шилдеп берген.

О. НИМА,
колхозтуң агроному.

Хой массалыг хураганнап турар

Өвүр районда «Торгалыг» колхозтуң малы менди болгаш хүр кыштаглап турар. Амгы үеде шээр мал массалыг оолдап эгелээн. Малчыннарның кызымак ажылының түңнелинде чаш мал хорамча чок алдынып турар.

Маңаа чамдык кыштагларда байдалды чижек кылдыр көргүзүп болур. Сөөлгү хүннерде Ы. Мөңгүн 122 хоюндан 123, Т. Дамбажык 98 хоюндан 99, Т. Дакай-оол 131 хоюндан 133 хураганнарны алган, эки доруктуруп турар.

Н. ТАМДЫН.

МУРНАКЧЫ БҮДҮРҮЛГЕДЕ

— СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бистиң чуртувустуң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү совет улустуң маадырлыг демисели калбарган. Шагаан-Арыг АТК-ның чолаачылары чедиги чылдың ийиги чылында чыл планын хуусаа бетинде күүседир деп хүлээлгени алган турган. Бистиң коллективтиң чолаачылары, ажылчыннары ол бедик хүлээлгени ыявыла күүседир дээш кызымаккай ажылдаанының түңнелинде чыл планын декабрь 5-те 105 хуу күүсеттивис — деп, Шагаан-Арыг АТК-ның начальниги эш И. Лубышев районнуң чолаачылар хуралынга чугаалаан.

Шагаан-Арыг АТК-зы эрткен чылдың февральда чаарты организастаттынган улуг ажыл-агый чери. Ам ында 110 автомашиналар (оон үжен ажыкын чүгле эрткен чылын алган) ажылдап турар.

Чолаачы мергежил харыысалгалыг болгаш берге-даа, хүндүлүг-даа. — Чамдык кижилер «чолаачының ажылында берге чүве чүү боор, чылыг кабиназының иштинге олуруптукаш, машиназын башкарар ол-ла-дыр» деп чугаалаарлар. А херек кырында ындыг эвес. Чолаачы бодунга онаашкан даалгазын күүседиринге оон бодунуң чүткүлдүг кызымаккайындан, ак-сеткилдиинден, үлегерлиг сагылга-чурумнуундан дыка хамааржыр. Оон түңнелинде Шагаан-Арыг АТК-ның чолаачылары, ажылчыннары чыл планын хуусаа бетинде ажыр күүседип алганы таварылга эвес, ол оларның күш-ажылчы улуг чедиишкини.

Коллективте мурнакчы чолаачыларның саны өзүп турар. Чолаачылар Н. Чичулин, П. Сапаров оларның адын областың Хүндүлел самбыразындан көрүп болур. Эш Сапаров тос айларның планын 178 хуу күүсетпишаан, 400 литр кывар, чаар материалдарны камнап алган. Дуржулгалыг слесарь Д. Князевтиң, чолаачы П. Бутенконуң аттары автотрестиң хүндүлел дептеринде бижиттинген.

Коммунистиг күш-ажылдың бригадазы база шалыпчызы деп ат дээш чарыш коллективте калбарган. Николай Бухтуев баштай чолаачылап тургаш-ла, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп ат дээш демисежип эгелээн. Бүдүн чартык норманы күүседип тургаш, күш-ажылдың шалыпчызы деп атты ол чедип алган болгаш ам электрик болуп база-ла кызымаккай ажылдап турар. Николай АТК-ның хөй-нииити амыдыралынга база идепкейлиг киржип турар. Оон удуртуп турары беш кижи киржикчилиг комсомолчу-аныяктар бригадазы коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп ат дээш демисежип турар. АТК-да эш Князев баштаан кезек ажылчыннар база бир бригада болуп алган ол хүндүлүг ат дээш чурттап, ажылдап, өөренип турарлар.

Шагаан-Арыг АТК-ның баштаар чери, ында партия эге организациязы ажылчыннарның болгаш чолаачыларның чуртталга-амыдыралынче улуг кичээнгейни салып турар. Оон түңнелинде декабрь 27-де он алды аал-ишти чурттаар ийи каът чуртталга бажыңын ажыглалга киирген.

Чурукта: коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Н. Бухтуев.

Д. АРАКЧАА.

Фото **А. Аирнии.**

РСФСР-НИҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ КРАЙ, ОБЛАСТЬ, ОКРУГ, РАЙОН, ХООРАЙ, КӨДЭЭ БОЛГАШ СУУР СОВЕТТЕРИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ЧОРУДАР ДУГАЙЫНДА

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының край, область, округ, район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтериниң чедиги чыылдазының соңгуттурган хуусаазы 1961 чылдың март 1-де доостуру-биле холбаштыр РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының край, область, округ, район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтеринге соңгулдаларны 1961 чылдың март 5-те воскресеньеде чорудар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң
Даргазы Н. ОРГАНОВ.
РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң
Секретары С. ОРЛОВ.

Москва, 1961 чылдың январь 7.

В. И. Ленинниң дугайында сактыышкыннар чыылдазының үшкү тому

МОСКВА. (СЭТА). В. И. Ленин дугайында сактыышкыннар чыылдазының үшкү кезээ парлаттынып үнген. Ында баштыңчының 1889 чылдан эгелээш, амыдыралының сөөлгү хүннеринге чедир аңгы-аңгы үелерин чырыткан.

Чаа ном болза 1956 болгаш 1957 чылдарда парлаттынган баштайгы ийи номнарның уланчызы болбушаан, ында Коммунистиг партияның эң хоочун кежигүннериниң, делегейниң ажылчын шимчээшкининиң ажылдакчыларының, партия, совет, ажыл-агый, комсомол ажылдакчыларының, эртемниң болгаш культураның ажылдакчыларының, ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш кызыл-шериглерниң дыка хөй сактыышкыннары кирген.

Коммунистиг партияның болгаш төөгүде баштайгы социалистиг күрүнениң тургузукчузу, могаг чок организакчы, улус массаларның баштыңчызы, өңнүү болгаш башкызы улуг Ленинниң овур-хевирин ында парлаттынган материалдар көргүзүп турар.

Чамдык сактыышкыннарны эң баштай парлаан. Оларның хөй кезии моон мурнунда парлаттынып турган-даа болза, ам библиография талазы-биле ховар, эң-не үнелиг материалдар апарган.

Номда документалдыг фотографиялар болгаш Н. Жуковтуң чураан чуруктары кирген, сактыышкыннарның авторларының дугайында допчу намдар чүүлдерин бижээн.

СЭКП ТК-ның чанында марксизм-ленинизм институду биле күрүнениң политиктиг ном үндүрер чери ол чыындыны белеткээн.

Изии-биле деткээн

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының ажылының түңнелдериниң дугайында СЭКП обкомунуң бюрозунуң кежигүнү, облкүүскомнуң даргазы эш А. Чимбаның илеткелин Барыын-Хемчик районнуң партия активиниң хуралының киржикчилери улуг кичээнгей болгаш сонуургал-биле дыңнааннар.

«Комсомолдуң 30 чылы» колхозтуң механизатору эш Начын, Аксы-Барлык школазының башкызы эш Эргеп, «Барлык» совхозта партия организациязының секретары эш Өлзей, СЭКП райкомунуң секретары эш Смолининов болгаш өске-даа эштер хуралга санал бергеш, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының Медеглелин, бүгү делегейниң улустарынга Кыйгырыын изии-биле бүрүн деткип, ол төөгүлүг документилерни хандыр өөренириниң районнуң ажылчы чоннарының ортузунга улам калбартырының эргежок чугулазын айытканнар.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының Медеглелин болгаш Кыйгырыын чүүлдүг деп көрүп, изии-биле деткээн доктаалды хурал хүлээп алган.

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң 9-ку сессиязын чыылдырар дугайында

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң тоску сессиязын 1961 чылдың январь 26-да эртенгиниң 10 шакта чыылдырар дугайын ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитеди область Совединиң депутаттарынга дыңнадып тур.

Сессияга моон адаанда айтырыгларны чугаалажыр:

1. 1961 чылда областың улус ажыл-агый планының дугайы.
2. 1960 чылда область бюджединиң күүселдези болгаш 1961 чылда бюджетти бадылаар дугайы.

Сессия областың хөгжүм-шии театрынга болур.

Сессияга келген депутаттарны болгаш чалаттырганнарны 1961 чылдың январь 25-те облкүүскомнуң организас-инструктор килдизинге бүрүткээр.

ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, область Совединиң депутаттары сессияның хуралдаар залынче шынзылгалары-биле, чалаттырганнар чалалга бижиктери-биле кирер.

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң
күүсекчи комитеди.

Совет-индонези талаларның кады кылган медеглели

Индонезияның национал камгалалының министри, шеригниң штавының начальниги генерал А. Х. Насутионга баштаткан индонези чазак төлээлери январь 2-ден 6-га чедир Совет Эвилелинге чораан. Индонези Республиканың чепсектиг күштериниң тургузуушкунунуң талазы-биле хемчеглерге холбаштыр, аң ылаңгыя Барыын Ириан дугайында айтырыгны долгандыр сөөлгү үеде дүшкүүрелдиң улам күштелгениниң түңнелинде тургустунган онза байдалга холбаштыр Индонезияның чазаа ол төлээлерни ССРЭ-же чорудкан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев болгаш Совет чазактың өске-даа кежигүннери төлээлерни хүлээп алган. Ол төлээлер-биле ССРЭ чазааның А. И. Микоянга баштаткан төлээлериниң аразынга тодаргай чугаалажыышкыннар болган.

Чугаалажыышкыннар чедиишкинниг доозулган болгаш Индонезия Республиканың чепсектиг күштериниң чугула херевлеп турары чаа чепсек-херекселдерни садып алыр талазы-биле Насутионнуң төлээлериниң дилеглерин Совет Эвилелиниң чазаа хүлээп ап хандырган. Ийи талалар чогуур дугуржулганы чарган.

Чүгле бүгү хевирлерлиг колониализмге болгаш империализмге удур демиселдиң дугайында улустар аразының чугула айтырыгларының талазы-биле эвес, харын-даа чепсегленишкинни делегейниң шыңгыы хыналдазы-биле бүгү-нииити болгаш бүрүн дүжүрери дээн ышкаш улустар аразының айтырыгларының болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынче угланган өске-даа күженишкиннерниң талазы-биле үзел-бодалдарның чаңгыс аай болуп турарын талалар бадыткаан.

Барыын Ирианны Индонези Республика-биле катап каттыштырар дугайында индонези улустуң шынныг негелдезин Совет чазак деткип турар. Насутионнуң төлээлери ССРЭ-ниң чамдык шериг болгаш өске-даа черлерин көөр аргалыг болган.

(СЭТА).

Чаа рубль-биле

Совет садыг—социалистиг экономиканың чугула адырының бирээзи. Оон ажылы таарымчалыг тургустунган тудум-на чоннуң материалдыг хереглели хүн бүрү көвүдээр.

Кызыл горпозунуң № 1 үлетпүр бараан садыының садыгжылары эрткен чылдың саарылга планын 100,1 хуу күүсеткен. Чаа чылдан эгелеп чаа рубль-биле садыглап эгеледивис. Садып алыкчыларга болгаш боттарывыска өртек талазы-биле бергедээшкиннерни болдурбазы-биле бүгү бараанарны таарыштыр делгеп, оон өртектерин көскү кылдыр парлааш, азылаан бис.

Ол ышкаш садып алыкчы чонга чаа рубль талазы-биле чамдык билдинмейн баар таварылгаларны болдурбазы-биле хүн бүрүде тускай дежурный садыгжыларны томуйлап турар. Магазинниң хоочун садыгжылары Красовская, Широглазова, Чайкина, Хертек, Сенди олар чонга чаа рубльге эки шынарлыг бараанарны садыглап, өскелерге үлегерин көргүзүп ажылдап турарлар.

К. САТ,
садыгжы.

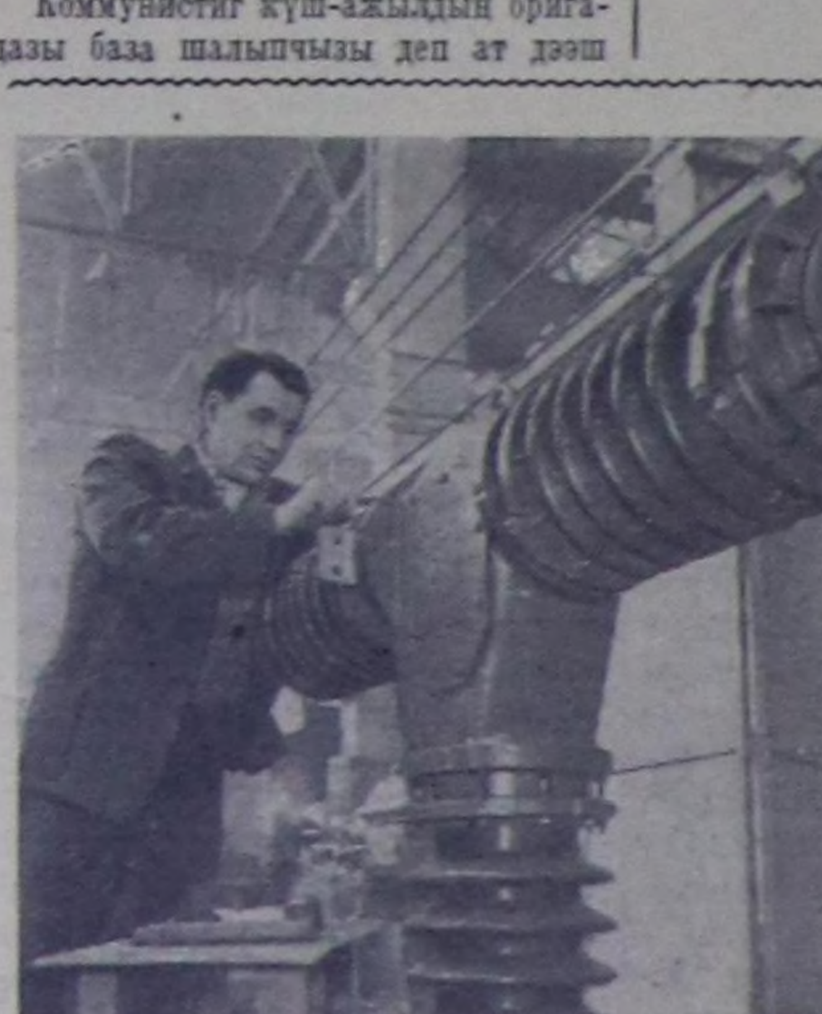

Свердловск. Демир орук шугумнарынга электри кужу-биле чүък сөөрттүрде доктаамал эвес токту калбаа-биле ажыглаарын чеди чыл планында чугулалап айыткан. Ынчангаш «Уралэлектроаппарат» заводтуң ажылдакчылары доктаамал эвес токтарлыг станцияларның каттышкан черлеринге ажыглаар чаа шилчидикчини тургускан.

Чурукта: эптекчи Д. М. Пономаренко чаа шилчидикчиниң эптээшкинин доозуп тур.

Фото **В. Куновтуу.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

ЭЬТ, СҮТ, ДҮК, ТАРАА БОЛГАШ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ

СЭКП ТК-ның январь Пленумунга белээвис

Партияның XXI съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, чеди чылдың ийиги чылында көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле чамдык чедиишкиннерни чедип алганын Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннары СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң ажыттынып турар хүнүнде бүгү совет улус-биле бир дөмей төрээн Коммунистиг партиязынга айыткап турарлар.

Районнуң экономиказының үндезини — малдың баш санын өстүрер планын район мыйыстыг бода малдыын — 107, ооң иштинде саар инектиин — 107,8 хуу күүсеткен. Мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле алган хүлээлгелерин колхозчулар багай эвес күүсеткеннер. Район күрүнеге сүт садар хүлээлгезин 101, дүктү 100,2 хуу, эьт садарының күрүне планын 112,4 хуу күүсеткен, ылангыя хаван эьди садарының хемчээлин эрткен чылга удур 4 катап база бора-тоолай эьдин садарының хемчээлин көвүдедирин чедип алган.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунга белеткелдиң төөгүлүг хүннеринде районнуң көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының хүрээлени өскен. Бир инектен-не ортумаа-биле 1200—2400 кг чедир сүт сагган саанчылар саны 116 четкен. Ылангыя эштер Кара-Сал Таан, Монгуш Хүреш, Алдын-кыс, Р. Монгуш, А. Ондар олар инек бүрүзүнден сүт саалдазын көвүдедир талазы-биле 1960 чылда боттарынга алган хүлээлгелерин ажыр күүсеткеш, 1961 чаа чылда улам бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап, улуг сорук кириишкинниг ажылдап турарлар.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ооржак Лопсанчаптың мурнакчы дуржулгазын районда хөй-хөй хойжулар калбаа-биле ажыглап турар. 1960 чылда эш Лопсанчап төрүүр чүс хойга онааштыр 162 хураганны өстүрген. Ооң үлегери-биле чүс хойга онааштыр чүстен хөй хураган алган хойжуларның саны 97 четкен. Ылангыя Ленин аттыг колхозта М. Сүсүгбей чүс хойдан 152, «Большевикте» М. Балчыр — 151, Маннай-Кара — 145, Чадаана дуржулга станциязында С. Садык — 148, «Октябрь 30 чылында» эш Үмер-оол — 148 хураганны өстүргеннер. Ол-ла колхозта хаван ажаакчызы эш Бодагандай төрүүр хаван бүрүзүнден 14 хаван оолдарын алган.

Дүк бүдүрериниң хемчээлин көвүдедирин элээн хөй хойжулар чедип ап турар. Ылангыя ирт бүрүзүнден-не 6 кг дүк алган коммунист М. Сандыктың чедиишкини СЭКП ТК-ның январь Пленумунга күш-ажылчы белек болган. Ооң ыңай хой бүрүзүнден-не 3—3,5 кг дүк алган хойжулар эштер Байыргы, Дагбалдай, Д. Седен оларның күш-ажылчы бедик көргүзүглерин база демдеглээри чугула.

Колхозчуларның амыдырал-чуртталгазының байдалын улам экижидер талазы-биле чамдык хемчеглер алдынган. Районнуң колхозтары эрткен чылын нийтизи-биле 115 чурттаалга бажыңнарын тудар планныг турган, 197 бажыңны тудуп ажыглалда кирген, 26 бажыңнарның крышаларын, кладовкаларын кылган. Районнуң төвү Чадаана хоорайның тудуу дыка калбарган. Эрткен чылын 2319 дөрбелчин метр чурттаалга шөлүн тудар планын хоорайның тудуг организациялары 2468 дөрбелчин метр кылдыр күүсеткен. Ам Чадаана хоорайның үстүү кезээнде чаа кварталче хоорайның чурттакчыларының 80 ажыг өг-бүлези чоокта чаа өөрүшкүлүг көжүп кирген. Чадаана хөмүр даш шахтазында ажылчын суурнуң тудуу база калбарып турар. Хоорайның 900 киловатт күштүг электростанциязының чаа тудуунуң хаваларын тудугжулар салып доосканболгаш ону бо чылдың июльда ажыглалга кирер дээш хайнышкынныг ажылдап турарлар.

Районнуң үлетпүр бүдүрүлгелери эрткен чылдың планныг онаалгаларын эки күүсеткилээн. Чадаана СТС-зи 34 тракторлар септээр планын доосканн, бүгү техниканың септелгезин Совет Армияның хүндүнге—февраль 23-ке чедир бүрүн доозар хүлээлгени механизаторлар алганнар. Чадааннаның дуржулга станциязы сөөлгү үеде бодунуң составынга «Кызыл тараачын» колхозту каттыштырып алган. Ол чорук көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдеринге станцияның эртем-дуржулга талазы-биле ролюн улам бедидеринге идиглиг болур.

Амгы үеде районнуң бүгү колхозчулары нийтиниң малының кыштаглаашкынын чедиишкинниг чорудуп, ооң чаш төлүн бүрүн камгалап алырынче кол кичээнгейни угландырган. Районда 216 инектиң, 2419 хойнуң чаш төлү бөгүнге чедир бүрүн камгалап алдынган. Ындыг болза-даа үстүнде чедиишкиннер-биле кады бистиң ажылывыста улуг четпестер бар.

Колхозтарда нийтиниң малының уксаазын экижидер ажыл оожум чоруттунган. Эрткен чылын 25 муң хойну тарып боозадыр турган, чүгле 10 муңну тараан. Малдың ажаалдазының четпезинден эрткен чылын 7 муң хире баш мал янзы-бүрү чылдагааннардан чидириигге таварышкан. Мал чидирии ылангыя «Коммунизмче орук», «Искра» болгаш «Октябрь 30 чылы» колхозтарга улуг болган.

Бистиң колхозтарывыс эрткен чылын сиген белеткээр планын чүгле 71, а кукуруза силозунуун—60-на хуу күүсеткен чорук кыштаглаашкынга дүвүрээзинниг байдалды болдуруп турар. Чамдык кыштагларда хойнуң кодурлаар аарыы, дүжү тазарар таварылгалары ам безин илереп турар чорукту демдеглээш, ол четпестерни чайладырынче угланган бүгү хемчеглерни алыр ужурлуг бис.

Чеди чылдың үшкү чылында көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле районнуң мурнунда улуг сорулгалар тургустунган. Эьт бүдүрерин эрткен чылга удур 17 хуу, сүттү—12 хуу, дүктү—14 хуу көвүдедири көрдүнген. 2500 дөрбелчин метр чурттаалга шөлүн тудар сорулга бистиң мурнувуста база салдынган. Тарылга шөлүн, ылангыя кукурузаның, үр чылда болгаш чаңгыс чылда үнер сигеннерниң тарылгазын бо чылын калбартыр, Чыргакы, Хөндергей, Хорум-Даг, Чадаана девискээринге суггарылга системазын тургузар ужурлуг бис.

Бо улуг сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээр төлээде нийтиниң малының кыштаглаашкынынче кичээнгейни күштелдирери эргежок чугула. Ам бар мал чемнерин чөп ажыглап, одар участоктарын таарыштырар, а ол ышкаш хоорайның болгаш колхозтарның тудугларының ыяш, даш болгаш өске-даа материалдарын белеткээр ажылдарже чер-черниң партия, совет организацияларының, коммунистерниң, комсомолчуларның болгаш бүгү ажылчы чоннарның күжүн сырый организастаар херек.

Чөөн-Хемчиктиң коммунистери, бүгү ажылчы чоннары чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү совет улустуң демиселинге салыышкынын киирерин СЭКП ТК-ның январь Пленумунга илеткеп турарлар.

К. ДИЛГИЖЕК,
СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң секретары.

ХОЙЖУЛАР

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Лопсанчаптың үлегерин эдербишаан, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң хойжузу Ондар Борбак-Таш 1960 чылда бодунуң кадарында хойларын эки одарладып, хенчелеп оолдаар чорукту чедип алган. Ол төрүүр 100 хойга онааштыр 110 хураган алыр хүлээлгезин ажыр күүседип, 360 хойдан 413 хураганны азы 100 төрүүр хойга онааштыр 115 хураганны камгалап алган. Бо хүннерде О. Борбак-Таштың кадарган хойларының байдалы эки, кажаазы чылыг, немелде чемгерилгеге ажыглаар бир сараат сиген бар болгаш хойжунуң әккеп алган дузу четчир.

Чурукта: Ондар Борбак-Таш.

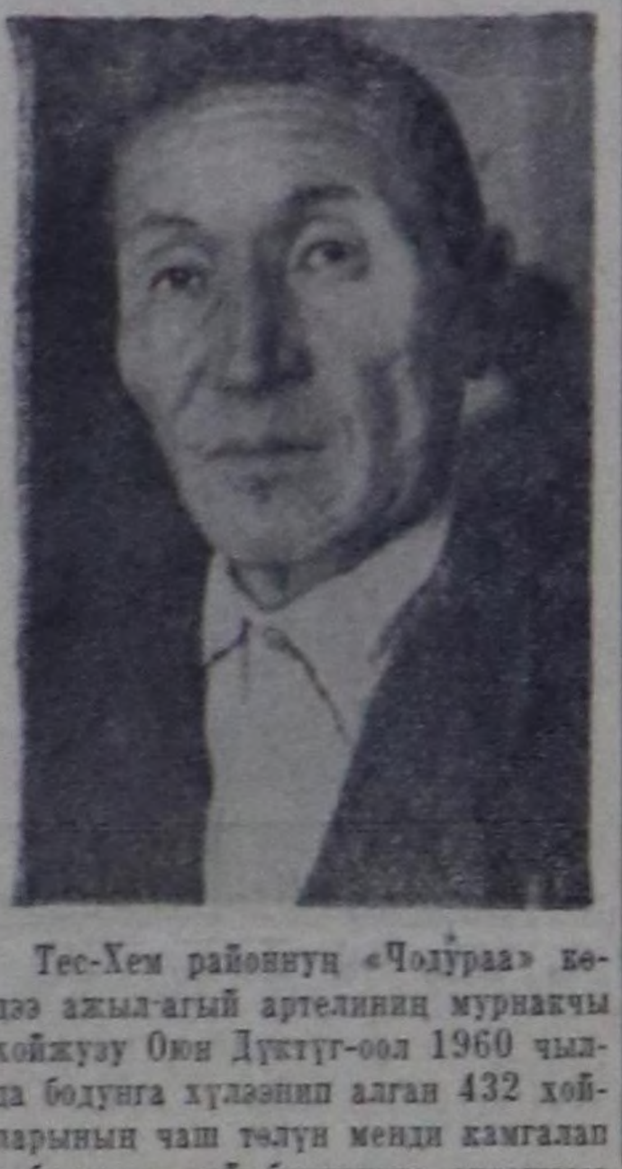

Тес-Хем районнуң «Чодураа» көдээ ажыл-агый артелиниң мурнакчы хойжузу Оюн Дүктүг-оол 1960 чылда бодунга хүлээнип алган 432 хойларының чаш төлүн менди камгалап албышаан, хөй бүрүзүнге онааштыр 2,2 кг дүктү кыргып алган. Ол чайгы үеде тайгага болгаш күскү үеде тараазын кезип каапкан эки оъттуг шөлдерге бодунуң кадарган хойларын үлегерлиг одарладып турган.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунга уткуштур эш О. Дүктүг-оол бодунуң кыштааның кышка удур белеткелин эки чорудкан. Бодунуң күжү-биле белеткеп алганы 6 тонна сиген кыштагга чедиртинген. Чаңгыс аай хевирлиг улуг хөй кажаазы эки септеттинген, чылыг болгаш делгем. Амгы үеде хойжунуң коданында хойлар төрүп эгелээн. Чаа төрээн хойларга болгаш элээн өзе берген хураганнарга чиртири-биле хойжу 5,6 центнер суланы, четчир хемчээлдиг дусту чедирип алган.

Чурукта: Хойжу Оюн Дүктүг-оол.

Коммунистер тараа бүдүрерин көвүдедир дээш демиселде

Таңды районда «Тиилелге» совхозтуң коммунистери, эр, херээжен бүгү ажылчыннары СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунга элээн чедиишкинниг ужуражып турарлар. Тарылга шөлүн алгыдар, ооң дүжүттүүн бедидер дээш демиселдиң мурнуку одуруунда совхозтуң коммунистери чоруп турар. Чер ажылын хөгжүдер херекке коммунистерниң мурнакчы ролюн хандырар сорулга-биле хову бригадаларынче коммунистерни чорудар ажылды партия организациязы боттандырып келген.

Чер ажылын сайзыратпайн, ооң дүжүттүүн бедитпейн чыткаш, совхозтуң мал ажылының продуктулуун бедидери чедип алдынмас. Ону барымдаалааш совхозтуң партия организациязы, дирекция чери чер ажылын сайзырадыр айтырыгларны кичээнгейлиг өөренип көрүп, чугаалажып келген. Ооң түңнелинде совхозтуң тарылга шөлү чыл бүрүде улам өзүп турар. Чижээ, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң төөгүлүг чеди чыл планының баштайгы чылында—1959 чылда совхозтуң тарылга шөлү 6222 га турган, а 1960 чылда тарылга шөлүн 17 муң га чедир калбарткан. 5600 тонна тарааны күрүнеге белеткээр план 6700 тонна кылдыр күүсеттинген, 1961 чылдың часкы тарылгазынга үрезинни совхоз бүрүн уруп алган.

СЭКП ТК-ның бөгүн ажыттынып турар Пленумунга белеткелдиң хүннеринде совхозтуң коммунистери болгаш бүгү ажылчыннары боттарынга улам бедиткен хүлээлгелерни ап, оларны амыдыралга боттандырар дээш чүткүлдүг ажылдааннар. Аңаа хамыктың мурнунда тарылга шөлүн калбартыр, ооң дүжүдүн бедидер айтырыг хамааржыр. 1961 чылда бистиң совхозтуң тараажылары тарылга шөлүн 25 муң га чедир алгыдар, тарааның нийти чыылдазын 10.500 тонна чедирер сорулганы боттарының мурнунга салып алган. Бо бедиткен хүлээлгени күүседип болурунуң бүгү аргалары совхозта бар. Амгы үеде бистиң совхоз 80 ажыг механизаторларлыг, 101 тракторлуг. Механизаторларның аразында эң мурнакчы ажылдап, СЭКП ТК-ның январь Пленумунга күш-ажылчы белектиг ужуражып турар ажылчыннарны демдеглээр херек. Чижээ, комбайнерлер эштер А. Чебодарев, И. Полежаев олар 1960 чылдың дүжүт ажаап алыышкынының үезинде ийи сезоннуң нормазын күүсетпишаан, 1520 тонна тарааны кестирип, бастырып ажааганнар. Тракторист эш М. Кенден часкы, чайгы, күскү ажылдарның үезинде хүн бүрү нормазын 170-ден 240 хуу чедир, тракторист эш В. Оюн—150 хуудан өрү күүседип, хөй кывар, чаар материалдарны камнап ап келген.

Совхозтуң тарылга шөлүн 1961 чылда 25 муң га кылдыр алгыдар, тараа чыылдазын 10.500 тонна чедир көвүдедир чорук мал ажылын хөгжүдеринге, ооң продуктулуун бедидеринге улуг рольду ойнаар. Чер ажылын сайзырадырынга, ооң дүжүттүүн бедидеринге техниканы мергежилдиг башкарып билир кадрларның шиитпирлиг рольдуун барымдаалааш, механизаторларны белеткээр, оларның билиин бедидер айтырыгже чогуур кичээнгейни совхозтуң дирекция чери болгаш партия организациязы угландырып келген. Чүгле эрткен чылын безин 20 трактористерни, 17 комбайнерлерни белеткээн. Амгы үеде трактористерниң 4 ай хуусаалыг курузунда 34 трактористер, Балгазынның механизация училищезинде 25 аныяктар өөренип турар.

Совхозтуң мал болгаш чер ажылын дүрген хөгжүдеринге шиитпирлиг рольду тараажылар, малчыннар ойнаар. Ынчангаш оларның ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузарынче кичээнгейни дирекция чери болгаш партия организациязы угландырып турар. 1960 чылда совхозтуң ажылчыннарынга 1128 дөрбелчин метр чурттаалга шөлүн тудуп берген, ажылчыннар боттары күрүне чээлизиниң күзели-биле 37 бажыңнарны тудуп алганнар. Ол ышкаш үргүлчүнүң ажылдаар уруглар яслизин, хонукта 2 тонна хлебти быжырар пекарняны ажыглалга киирген.

Тарылга шөлүн алгыдып, дүжүттүүн бедидип тургаш, мал ажылын сайзырадыр, ооң продуктулуун бедидер сорулга туруп турар. 1959 чылдаазындан 1960 чылда совхоз сүт бүдүрерин 28 хуу, эьтти—6 хуу, дүктү — 15 хуу ажыг кылдыр көвүдеткен. Совхозтуң чер болгаш мал ажылын улам ыңай хөгжүдер дээш демиселдиң мурнуку одуруунга моон соңгаар-даа коммунистер туржурлар.

В. КАЛЗАН,
совхозта партия организациязының секретары.

КАРТОФЕЛЬДИҢ АРБЫН ДҮЖҮДҮ ДЭЭШ

1961 чылда бистиң областың чурттакчы чонунуң хереглелдерин хандырарынга, бети дизе, 26 муң тонна болгаш мал чеминге (колдуунда хаванга) 45—50 муң тонна картофель негеттинер дээрзин санаашкыннар көргүскен. Сөөлгү 10 чылдарда картофель шөлү 4 катап улгаткан-даа болза, картофельдиң нийти дүжүдү чыл бүрүде 20—22 муң тоннадан көвүдевейн турар. Ооң ыңай картофель шөлүнүң чартык кезиин улустуң хуузунда огородтары ээлээн болгаш олар нийти дүжүттүң дөрттүң үш кезиин берип турар.

Картофель өстүрериниң агротехниктиг хемчеглерин чөп чорудар болза, бо культура бистиң областың байдалынга эки үнүп, гектар бүрүзүнден 150—180 центнер дүжүттү берип болур. Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунга, Таңды районнуң «Кызыл партизан» совхозунга болгаш өске-даа ажыл-агыйларга чамдык чылдарда картофель дүжүдү гектар бүрүзүнден 180 центнерден кудулавайн турган болгай. Ынчалза-даа сөөлгү үеде тарылга ээлчештирилгезиниң чогундан ындыг эки шөлдер эргижиреп калган, картофель дүжүдү дыка кудулаан.

Бистиң областа картофельдиң өзеринге таарымчалыг чылыг үе чүгле 65—75 хүннер үргүлчүлеп турар. Ол дээрге кончуг кыска үе, ынчангаш ону чөп ажыглап, картофельдиң өзеринге чылыг, шык, чырык четчир кылдыр таарыштыр тургузар херек. Ол сорулга-биле тарылга ээлчештирилгезин чорудар, хөрзүннү агротехниктиг негелделер ёзугаар болбаазырадыр, эки шынарлыг үрезиннерни хереглээр болгаш хөрзүнге чемишчидилгелерни киирер ужурлуг. Шөлдү күзүн болгаш чазын шын аңдарары, шык доктаадыры, тарылга мурнунда суггарылгазын чөп чорудары картофельдиң өзүлдезин дүргедедир, ооң клубеньнериниң эрте тургустунуп эгелээринге ужур-дузалыг.

Колхозтарга болгаш совхозтарга картофель олуртур күр болгаш аңгыс шөлдерни ам-даа улгаттырза чогуур. Үрезиннерни яровизастап белеткээри бо культураның өзүлдезин 8—12 хонук дүргедедир дээрзин база утпас херек. Ооң ыңай бистиң ажыл-агыйларывыста картофель олуртурунуң нормазын сагывайн, гектар черге 18 центнер картофельди олуртур турбуже 8—10 центнерни олуртуп турары кайы көвүдээн. Чүге дизе, чамдык ажыл-агыйлар четчир санныг үрезин тыптынып албайн турган. Ооң-биле холбаштыр 1961 чылдың картофель үрезининиң уруушкунунуң планы эрткен чылдың декабрь 15-ке чедир колхозтарга чүгле 29,9 хуу, совхозтарга чүгле 27,1 хуу күүсеттинген дээрзин дүвүрел-биле сагындырза чогуур.

Бистиң ажыл-агыйларывыста ажыглаттынып турар үрезиннерниң сорту билдинмес чүве төлээде, ону тодарадыр ажылды эгелээр херек. Областың көдээ ажыл-агый эргелели чыл бүрүде тараа культураларының сорттарын тодарадыр талазы-биле семинарларны эрттирип турары дег, картофельдиң сорттарын тодарадырының талазы-биле семинарны база «Межегей» совхозтуң сорттар шенээр участогунга эрттирзе чогуур.

Хоорайлар болгаш ажылчын суурлар чоогунда шөлдерге картофельди садары-биле өстүрер ажыл-агыйларны тургузары улуг ужур-дузалыг. Ындыг шөлдерге картофель өстүрерин эки механизастап болур. Ол сорулга-биле Кызылдың чоок кавызында огород шөлдерин «Межегей» совхозка картофельди садары-биле өстүрер кылдыр шилчидип бээриниң дугайында айтырыгны өөренип көөр херек. Ооң-биле чергелештир картофель өстүрүп турар бүгү ажыл-агыйларга чидириг чокка ажаап алган дүжүттү идегелдиг кадагалаар оран-сууруну тудуп тургусса чогуур.

В. УТКИНА,
облпланның экономизи.

Кукурузачы механизатор

Таңды районнуң «Кызыл партизан» совхозунда механизатор кукурузачы Федор Федорович Федорец бо культураны өстүрер талазы-биле бедик мергежилди чедип алган. Хөрзүннү болбаазырадырының болгаш кукурузаны өстүрериниң агротехниктиг негелделерин чөп чорудуп келгениниң түңнелинде 1960 чылда Ф. Федорец 82 гектар шөлдүң гектар бүрүзүнден 400 цетнер ногаан массаны алыр хүлээлгезин 500 центнер кылдыр ажыр күүсеткен.

Фото В. Лутковтуу.

Совхозтуң хойжузу

Коммунист Маады Сюрюң—«Өөк» совхозтуң сураглыг хойжузу. Ол чыл бүрү совхозтуң муң баш ажып турар нарын дүктүг хойларының семис, күштүг кылдыр кадарып, тонна-тонна эки шынарлыг дүктү Төрээн чуртка берип келген.

Чеди чылдың ийиги чылы—1960 чылда Сюрюңнүң чедиишкини улуг. **Ол 1116 ирттиң бирээзинден-не ортумаа-биле 4,8 кг нарын дүктү алган. Ол дээрге 5 тонна 300 кг ажыг болур. Ол дүк-биле 2 муң ажыг кижиниң кедер костюмун кылып болур.** Дүктен аңгыда Сюрюң бодунуң кадарган irttериnden күрүнеге эки шынарлыг хой эьдин база берип турар. Эрткен чылын ооң кадарган иттерин күрүнеге дужааган болгаш ам база муң ажыг аныяк иттерни ол кадарып турар.

Чаа чылдың тудугларынга

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң тудугжулары 1961 чылдың тудугларынга эки шынарлыг ыяш тудуг материалдарын чогуур өйүнде белеткеп алыр дээш кызымак ажылдап турарлар. Бавыдайда тудуг ыяжы белеткээр талазы-биле тургускан 8 кижилиг звено сөөлгү хүннерге чедир 700 кубометр эки шынарлыг ыяшты белеткээн. База ол-ла черде 30 хире кижилиг звено артель бүдүрүлгезинге, школага болгаш культура албан черлеринге оттулар ыяш белеткеп, январь 4-ке чедир 1000 кубометрни белеткээннер.

К. ДАЛБА.

Малчын коммунистер

«Межегей» совхозтуң хой ажылында чеди коммунистер доктаамал быжыглаттынган. Олар совхозтуң бүгү малчыннарынга боттарының мурнакчы үлегер-чижээн көргүзүп турарлар.

Эш Белекпаа 500 ажыг баш хойларының одарын эрткен чайын дөрт участоктарга солуштургаш, хой бүрүзүн ортумактан өрү деңгилделиг кылдыр семирткен. Ол хоюнуң кышкы кажааларын боду септеп, чылыглап алган. Ам бодунуң коданында баштай төрээн 60 ажыг хураганын бүрүн камгалап алган.

Коммунист Белекпаа партия организациязының агитатору. Шөөл, Алгый-Хөл, Хадың деп черлерде малчыннарны кезип, оларның ортузунга беседаларны, солун номчулгазын доктаамал чорудуп турар.

Партия кежигүнүнге кандидат эш Сюрюнчап эрткен күзүн кыштааның чанынга 6 тонна сигенни боду кезип, кажааларын эки септеп алган. Ам ооң хою оолдап эгелээн. Сөөлгү хүннерде төрүттүнген 80 ажыг хураганнарны ол менди камгалап алган.

Совхозтуң кыштагларының кажааларын септеп, чылыглаар ажылдарны коммунистер эштер Нусаай-Шулуу, Ширижик олар эки организастаан. Ам олар малчыннарже сиген, сула, силос сөөртүр ажылды чедиишкинниг башкарып турарлар. Коммунист чолаачы эш Кривовьязов кыштагларже мал чемнери чедирер ажылды хүлээнип алган. Бодунуң ажыл нормазын ол хүн бүрүде 135—140 хуу чедир күүседип турар.

Совхозтуң хой болгаш мыйыстыг бода мал фермазының эргелекчизи эш Лебедев кыштаглаашкынны организастаарын эки удурткан. Малчыннарны кезип, оларның негелде, хереглелдерин хандырарынче кичээнгейин ол үргүлчү угландырып турар. Совхозтуң мал эмчизиниң дузалакчызы эш Лебедева бодунуң онаашкан ажылынга чүткүлдүг. Чайгы үеде хойну чуур, янзы-бүрү аарыгларга удур тарыышкын кылыр ажылдарны ол эки чорудкан. Аараан малдарны эмнээр хемчегни чогуур үезинде ап чорудуп турар. Малдың ажаалдазын экижидеринче угланган ооң сүмелерин малчыннар күүседип турарлар.

Коммунистер амгы үеде нийтиниң малының кыштаглаашкынын организастыг чорударынга боттарының мурнакчы үлегер-чижээн көргүспүшаан, СЭКП ТК-ның январь Пленумунга күш-ажылчы бедик көргүзүглерлиг ужуражып турар.

Т. ТАЖЫ-САМБУ.

Улам-на хөй дүк дээш

Алдарлыг чеди чылдың ийиги чылында Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели нийтиниң мал ажылын, ооң иштинде нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдер талазы-биле күженииишкинниг ажылдаан болгаш чедиишкиннерлиг болган. Бо дээрге колхозчу малчыннарның, мал ажылының тускай эртемниглериниң кызымак күш-ажылының түңнели болур. Колхоз эрткен чылын күрүнеге 30 тонна дүктү дужаар турган, 31 тонна 500 кг-ны азы 1959 чылдаазы-биле деңнээрге 6 тонна 500 кг хөй дүктү дужааган. Күрүнеге 262 тонна 900 кг эьтти, 167 тонна сүттү саткан, ынчангаш эьт, сүт садар талазы-биле план ажыр күүсеттинген.

Бистиң колхозтуң ажыл-агыйының кол адыры—мал ажылы, ооң иштинде хой ажылы колдап турар. Ажыл-агыйда түс черниң бедүүн дүктүг хойларының 76 хуузу экижиткен уксаалыг, ам хайнак нарын дүктүг хойлар апарган. Артельдиң одар-белчиири нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдеринге эки таарымчалыг. Мал чеми белеткеп алыр черлер база хөй. Малга барык-ла четчир кажаалар бар.

Совет Төрээн чуртка улам-на хөй дүктү бээр, нийтиниң ажыл-агыйын быжыглаар, ооң орулгазын көвүдедир, колхозчуларның материалдыг чаагай амыдыралын, культурлуг деңнелин улам ыңай бедидер дээш демисежип турар бис. Тываның колхозтарын хөгжүдеринге, колхозчу араттарның чаагай байдалын экижидеринге бистиң төрээн Коммунистиг партиявыс, Совет чазаавыс аажок улуг сагыш салып келген болгаш салып турар. Ооң эгээртинмес улуг дузаламчызын кижи сактып четпес. Партияның, чазактың көргүскен дузаламчызын моон соңгаар-даа чөп шиңгээдип ажыглаар ужурлуг бис.

Малчыннарның, мал ажылының тускай эртемниглериниң шудургу ажылдааның түңнелинде, хойнуң, мыйыстыг бода малдың баш санын өстүрериниң планын артель 1960 чылда бүрүн күүсеткен. Өшкүнү санаваска чүгле хой безин он үш муң баш чедир өскен. Хойжулар хой бүрүзүнден ортумаа-биле 2 кг 650 грамм дүктү кыргаан. Мурнакчы хойжу С. Кончукайның хой санындан кыргаан дүгү—4 кг 850 грамм, М. Оолакайныы—4 кг 800 грамм болган. Ол ышкаш хөй дүк кыргылдазын чедип ап турар хойжулар хөй. Үстүнде адаттынган хойжулар дүк кыргылдазының талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткеннер.

Бистиң хойжуларывыс хойнуң баш санын өстүрер талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин күүсеткеннер. Төрээн хойларның хураганнарын менди алганындан болгаш улуг хойларны хорамчага таварыштырбааныындан хойнуң баш саны өөделиг болган. Колхозтуң мурнакчы хойжузу Т. Кенден 100 хойдан-на 137 хураганны, М. Делгер—112, М. Седен-оол—110 хураганны, М. Чылбак 100 өшкүден 110 анайны алганнар. Чүгле хой ажылындан кирген орулга бир миллион 58 муң рубль четкен.

Хой ажылын хөгжүдери-биле чергелештир ооң-биле бир дөмей улуг ужур-дузалыг сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле элээн ажылдарны чорудуп келген болгаш чорудуп турар бис. Колхоз эрткен чылын бир инектен-не ортумаа-биле 1329 кг сүттү сагган, инек бүрүзүнден саап алыр планы 1300 кг. Ак-Кежиг сүт-бараан фермазы инек санындан 1532 кг, саанчы К. Сат бир инектен-не 1525 кг, К. Дагаа—1115 кг сүттү сагган. Инек кадарчызы М. Хүрең-оол төрээн 82 инектиң 82 бызаазын бүрүн өстүрген. Бо мурнакчылар эрткен чылда алган хүлээлгелерин эки күүсеткен дээрзин үстүнде түңнелдер көргүзүп турар.

СЭКП ТК-ның ам ажыттынып турар Пленумунга бистиң чедиишкиннерививс күш-ажылчы белек болур. Аңаа оожургавайн, нийтиниң ажыл-агыйының улам бурунгаар хөгжүлдези дээш улуг сорулгаларны салып турар бис. Бисте четпестер ам-даа хөй, хамыктың мурнунда оларны чайладыры негеттинип турар. Колхоз бүдүрүлгезинге баштаар черниң удуртулгазының, организакчы ажылының тода, боттуг болгаш оперативтиг болурун чедип алырывыс болур.

Малды менди кыш ажырар дээш демисел чорупп турар. Мал азыраары-биле кыштагларже 2100 тонна сигенни сөөртүп чедирген бис. Мал чемнери сөөртүрүнде 4 автомашина ажылдап турар. Үш катон кажаада элээн хөй хойну тургускан. Нийтиниң малы кажаалар-биле барык-ла хандыртынган. Бүгү мал кышкы одарларда тургустунган, малдың кышкы ажаалдазында 176 малчыннар ажылдап турар. Бо кыжын чаңгыс-даа мал хоратпас дээш малчын бүрүзүнүң мурнунда харыысалгалыг сорулга салдынган. Чеди чылдың үшкү чылы—1961 чылда чаа депшилгелиг аргалар-биле ажылдаары малчыннарның эң-не чугула хереэ болур.

Нийтиниң мал ажылын, ооң иштинде нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдериниң хереэ, малчыннарның амыдыралын улам-на экижидер дээш бистиң артеливис бо чаа чылда мындыг чугула хемчеглерни ап чорудар: Улаатайга хойжуларның культура болгаш бүдүрүлге баазазын дерип тургузар, хойжулар чурттаар чаңгыс аай хевирлиг 3 чурттаалга бажыңын, кызыл булуңну, складты бызанчылар тудар. Колхозчу тудугжулар бо чылын Хадың-Аксынга 1000 хой кирер кажааны, малчыннарга 15 чурттаалга бажыңнарын, 5000 хой кирер 10 катон кажааны тудуп тургузар болгаш малчыннарның 35 чурттаалга бажыңнарын септеп доозар. Инектерден сүт саалдазын бедидер сорулга-биле бир сүт-бараан фермазын механизастаар деп турар бис.

Бистиң колхозувус чеди чылдың үшкү чылында бир хойдан-на ортумаа-биле 2700 грамм дүктү кыргып алыр, күрүнеге 40 тонна дүктү, 200 тонна сүттү, 270 тонна эьтти садар деп сорулганы салган. Күрүне мурнунга хүлээлгелеривисти күүседип болур аргалар бисте бар дээрзин демдеглээр херек.

А. ШААЛЫ,
«Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы.

ӨСКЕ-ДАА ПРОДУКТУЛАРЫН БҮДҮРЕРИН УЛАМ КӨВҮДЕДИИЛИ!

Бии-Хем районнуң „Кызыл тараачын" колхозу 1960 чылда 1062 тонна сүттү бүдүрген, 754 тонна сүттү күрүнеге саткан

Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедир

Бии-Хем районнуң девискээриниң улуг кезиин ээлеп турар хөй янзы ажыл-агыйлыг «Кызыл тараачын» колхоз ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле 1960 чылда биче эвес чедиишкиннерлиг болган. Мал болгаш чер ажылында чаа-чаа мурнакчылар өзүп үнген.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунга уткуштур улам күженишкинниг кылдааш, колхозтуң сүт-бараан фермаларының ажылдакчылары сүттүң ниити саалдазын-даа, ооң бараанныг чоруун-даа дыка бедиткеннер. Бир эвес октябрьда сүт саалдазының талазы-биле чамдык кудулаашкыннар турган болза, ноябрь, декабрь айларда саалда бедээн, а Туран фермазының коллективи 380 тонна сүт саар хүлээлгезин ноябрь 7-де алдарлыы-биле күүсеткен болгаш чыл төнчүзүнде 419 тонна чедир сагган. Колхоз ниитизи-биле 1960 чылда 1062 тонна сүттү, азы 1959 чылдагызындан 86 тонна хөйнү сагган. Күрүнеге 720 тонна сүттү садар турган 754 тоннаны саткан. Ол болза ниити сүттүң барык 71 хуузу болур.

Туран фермазының саанчылары С. Баукова, М. Бичии-уруг, А. Надьина, Н. Федулова, А. Доможакова олар азырал инек бүрүзүнден чылда 2390—2816 кг сүттү сагганнар. Ынчангаш ферманың инек бүрүзүнден 2500 кг сүт саар дээн хүлээлгези 2513 кг кылдыр күүсеттинген. Өске фермаларның саанчылары база багай эвес ажылдааннар.

Бистиң колхозтуң элээн хөй саанчыларының областа бирги черни ээлеп турарын чүнүң-биле тайылбырлап болурул? Хамыктың мурнунда кадрларның үнер-кирер чоруун узуткаанында, фермаларда дыка хөй саанчылар 5—10 чылдарда доктаамал ажылдап турар. Оон аңгыда бүгү фермаларга саанчыларның социалистиг чарыжының түңнелдерин үндүрерин доктаамал организастаан. Саанчылар хүнде, неделяда, айда чеже сүт сагганын билир болгаш ай түңнелдерин бүдүрүлге хуралдарынга чугаалажып турар. Инектерни ажаалда, чемгерилгезин улам экижиткен.

Колхоз бо чеди чылда уксаажыдылга ажылын экижидерин планнаан. Бо талазы-биле чамдык ажылдар кылдынган. Туран фермазының инектериниң уксаазы экижээн болгаш ол ферманың өстүрген эки шынарлыг кыс казыраларын өске фермаларже тарадып турар. Билелиг фермазының бруцеллёзтуг инектерин өскээр сайгаргаш, оларның орнунга Хүт фермазының кадык инектерин шилип эккелген.

Саанчылардан аңгыда мал, куш ажылында өске мурнакчылар база бар. Куш ажаакчызы А. Золотухина 2500 өдүректи чаңгыс-даа чидириг чокка азыраан, кадарчы М. Даваа бодунуң кадарган 45 шарыжыктарының хонукта баш бүрүзүнүң немелде деңзизин 970 грамм чедирген, 125 баш семиртилгеге үскен мыйыстыг бода малды кадарган К. Эрен-оол хонукта ортумаа-биле 950 грамм деңзи немелдезин чедип алган.

Колхоз эрткен чылын сүт саалдазы-биле социалистиг хүлээлгезин күүсеткен болза-даа, мал ажылының өске продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле хүлээлгелерин күүсетпээнин миннип демдеглезе чогуур. Колхоз күрүнеге эът, дүк садар хүлээлгелерин чедир күүсетпээн. Ооң чылдагааны болза 1959—1960 чылдарның мал кыштагладыышкынынга багай белеткенгенинден кышкы үеде мал чемнери чедишпээн. Ооң түңнелинде хөй санныг малды ышкынган болгаш малдың деңгилдези хирелиг болганындан алза чогуур хөй эътти, дүктү чедир албаан.

Совет улус чеди чылдың үшкү чылы—1961 чаа чылче бүгү планның онаалдаларны хуусаа бетинде күүседиринге шиитпирлиг күзел-биле кирген. Бүгү совет улус-биле бир демей, бистиң артельдиң эр, херээжен колхозчулары, тускай эртемниглери бо чылын мал-даа, чер-даа ажылының продуктуларын бүдүрерин дыка көвүдедир сорулганы салган.

Мал ажылының продукциязын бүдүрерин көвүдедир төлээде, моон соңгаар-даа уксаажыдылга ажылын чорудары эргежок чугула. Мурнуку ышкаш чүгле мыйыстыг бода малче эвес, харын шээр малдың, хаванның уксаазын экижидип, продуктулуун бедидеринче база кичээнгей салыры эргежок чугула. Уксаажыдылга ажылын чүгле Туран фермазынга чорудар эвес, бүгү фермаларга чоруткаш, оларны мурнакчы ферманың деңнелинге чедирер дээш демисежир херек.

Фермаларга механизастаашкынны улам күштелдирбишаан, инектерни баглавайн ажаар, хаваннарны бөлүү-биле азыраар мурнакчы аргаларны боттандырарынче бо чылын кирер бис. Ол болза чүгле продукция бүдүрерин көвүдедир эвес, харын оон бот-үнезин чиңгедир.

Эрткен чылдарның чамдык чазыгларын өөренип көргеш, малдың быжыг чем-сууруң тургузарынче онза кичээнгейни салыр. Бо дугайында чүгле чаягаар үнер сигеннерни ажыглаар эвес, харын мал чеми культураларының, ылаңгыя кукуруза тарылгазынче онза кичээнгейни салыр. Ээрбек участогунга 1960 чылда кукурузаның га бүрүзүнден 200 ажыг центнер ногаан масса алдынган. Бо чылын ол черден 300 центнер дүжүттү алырының аргазы бар.

Чер ажылын сайзыратпайн тургаш, мал ажылын хөгжүдери берге деп чүве билдингир. Ынчангаш тус черниң байдалынга таарыштыр тарылга ээлчештирилгезин бо чылын эгелээр болгаш чер ажылының культуразын бедидер хемчеглерни ап чорудар. Оон ыңай органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерни ажыглаарын агротехниктиг негелде ёзугаар чорудар. Колхозта ам үеде кызыл-тас үрезини бүрүн арыглаттынган болза-даа, сула үрезининиң арыглаашкыны доозулбаан, техниканың септелгези оожум чоруп турар.

Колхоз баштаар чериниң, партия организациязының сорулгазы болза чеди чыл планының үшкү чылында чүгле сүт саалдазын эвес, а көдээ ажыл-агыйның бүгү продуктуларын бүдүрерин күүседир дээш, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң ам хүлээп алыр шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш бүгү күштерни, аргаларны мобилизастаары болур. Коммунист бүрүзү ажылга бодунуң үлегерин көргүзер болгаш мурнакчыларның чедиишкин бүрүзүн бүгү колхозчуларга нептередир ужурлуг. Колхозтуң экономиказын улам быжыктыпшаан, колхозчу бүрүзүнүң материалдыг амыдырал-чурттталгазын улам экижидери колхоз баштаар чериниң, партия организациязының кол сорулгазы болур.

Т. ПОПОВ,

колхозтуң парткомитединиң секретары.

Культурлуг чурттталга дээш

Бистиң ферманың сууру чыл бүрү улам өзүп, культурлуг амыдырал-чурттталгавыс улам сайзырап бар чыдар. Фермада чурттталга бажыңнарындан аңгыда эге школа, уруглар яслизи, кижи эмнелгезиниң салбыры база бар. Саанчыларның, кадарчыларның болгаш ферманың өске-даа ажылдакчыларының база башкыларның чурттталга бажыңнарының хөй кезии ийи өрээлдиг, крышалыг, кладовкалыг, ханазы чугайлыг, шалазы доозулуг болгаш барык шупту печкалыг.

СЭКП обкомунуң V пленумунуң шиитпирин ёзугаар арыг-шевер чурттталга дээш демиселди чорудуп турар бис. Бо дугайында ферманың мурнакчы саанчызы эш Б. Элескейге баштаткан арыг-шевер комиссиязын тургускан. Ол комиссия арыг-шевер чурттталганы нептередир дээш чурттакчыларның ортузунга ажылды багай эвес чорудуп, бажың иштин эки дерирр, арыг-шевер чурттаар дугайында кижилер-биле беседалажып, арга-сүмени берип турар. Бүгү бажыңнар электри чырыы-биле хандыртынган болгаш радио дамчыдылгазын дыңнап турар.

Ферманың саанчылары болгаш өске-даа ажылдакчы херээженнери боттарының уругларын яслиге аппарып кааш ажылдап турарлар. Партия эге организациязының секретары болгаш ясли эргелекчизи эш Манчымаа яслиниң ажылын эки башкарып, колхозчуларның уругларын эртенден кежээ ажыл шагы доозулгуже чедир ажаап, чемгерип, эки аажы-чаңга өөредип турар.

Байырлал хүннеринге уткуштур ферманы, ылаңгыя чурттталга бажыңнарын арыг-шевер тургузар, чугайлаар дугайында айтырыгны херээженнер чөвүлелинге-даа, арыг-шевер комиссиязынга-даа чугаалажып турар бис. Бажыңнарның иштин дерир, арыг-шевер чурттаар дээш бистиң херээженнеривистиң сонуургалы, идепкейи улам бедээн.

Э. МЕНГИ,

Билелиг фермазында херээженнер чөвүлелиниң даргазы болгаш саанчы.

КЕЛИР ҮЕНИҢ СҮТКҮР ИНЕКТЕРИ

1960 чыл мээң ажылымга биче эвес түңнелдиг болган. Мен ферманың келир үеде сүткүр инектери болур эки уксаалыг бызааларын доруктуруп турар мен. Чылдың баштайгы чартыында төрүттүнген бызаалардан 40-ни хүлээп алгаш, оларны алды ай назылыынга чедир доруктургаш, нииттиң бызаалар коданынче каттым. Ам күзүн төрүттүнген ийи—үш ай назылыг база 40 бызааны ажаап, азырап турар мен.

Саар инектерниң улуг чаагай, сүткүр болгаш дошкун эвес болуру оларны чажындан тура канчаар азырап, доруктурганындан улуу-биле хамааржыр. Бистиң ферманың бызаа кажаазы чаш бызаалар доруктурарынга кончуг таарыштыр дериттинген. Ында бызааларны назын аайы-биле доруктурар тус-тус клеткалар болгаш үзүктер бар. Оларны болгаш кажааның ханазын өй-өйде чугайлап ап турар бис. Чүге дизе, арыг-шевер турары бызааларның доругарынга, кадыынга дузалыг.

Чаа төрүттүнген бызааны хүлээп алгаш, он хонукта тускай клеткага тургузуп, аңаа иезиниң чалаң сүдүн ижиртир. Оон соонда бөлүк бызааларга кадар болгаш ниити сүттү ижиртир, бир ай назылыг апарганда тырткан сүттү болгаш өске немелде чемнерни бере бээр. Бир эвес чайгы үеде болза бир ай болган бызааларны одарладып эгелей бээр.

Чылдың баштайгы чартыында азырап дужааган 40 бызааларымның хонукта ортумак деңзи немелдези 720 грамм болган, ам азырап турар бызааларымның декабрьда оаш бүрүзүнүң хонукта немешкен деңзизи 750 грамм болган. Чамдык бызаалар 6 ай назылыында 200 кг чедип турган. Ам 2,5 ай назылыг «Светляк» деп эр бызааның деңзизи 113 кг, а 3 ай назылыг «Спортсменка» деп кыс бызааның деңзизи 121 кг болган. Ол болза ферманың бир мурнакчы саанчызы М. Бичии-уругнуң инээниң оглу. Боттарының дужааган бызааларының канчаар өзүп турарын саанчылар сонуургап, «мээң инээм оглунуң магалыын, өзүп келирге оодум саар мен» дижип каап турарлар.

Бызаа бүрүзү шолалыг. Чемгерерде шолазын адаарга-ла ажаакчызынче эглип кээп турарлар. Ынчаар чаңчыктырып өөредири, оларны азыраарынга болгаш сөөлүнде саарынга хала чок болур.

Чеди чыл планының үшкү чылында чүс чедир бызааларны мынчаар азырап доруктурар мен.

Д. ЗАВЬЯЛОВА,

Туран фермазының бызаа ажаакчызы.

Чурукта: Д. Завьялованың «Спорсменканы» чемгерип турары. Фотолары С. Феоктистовтуу.

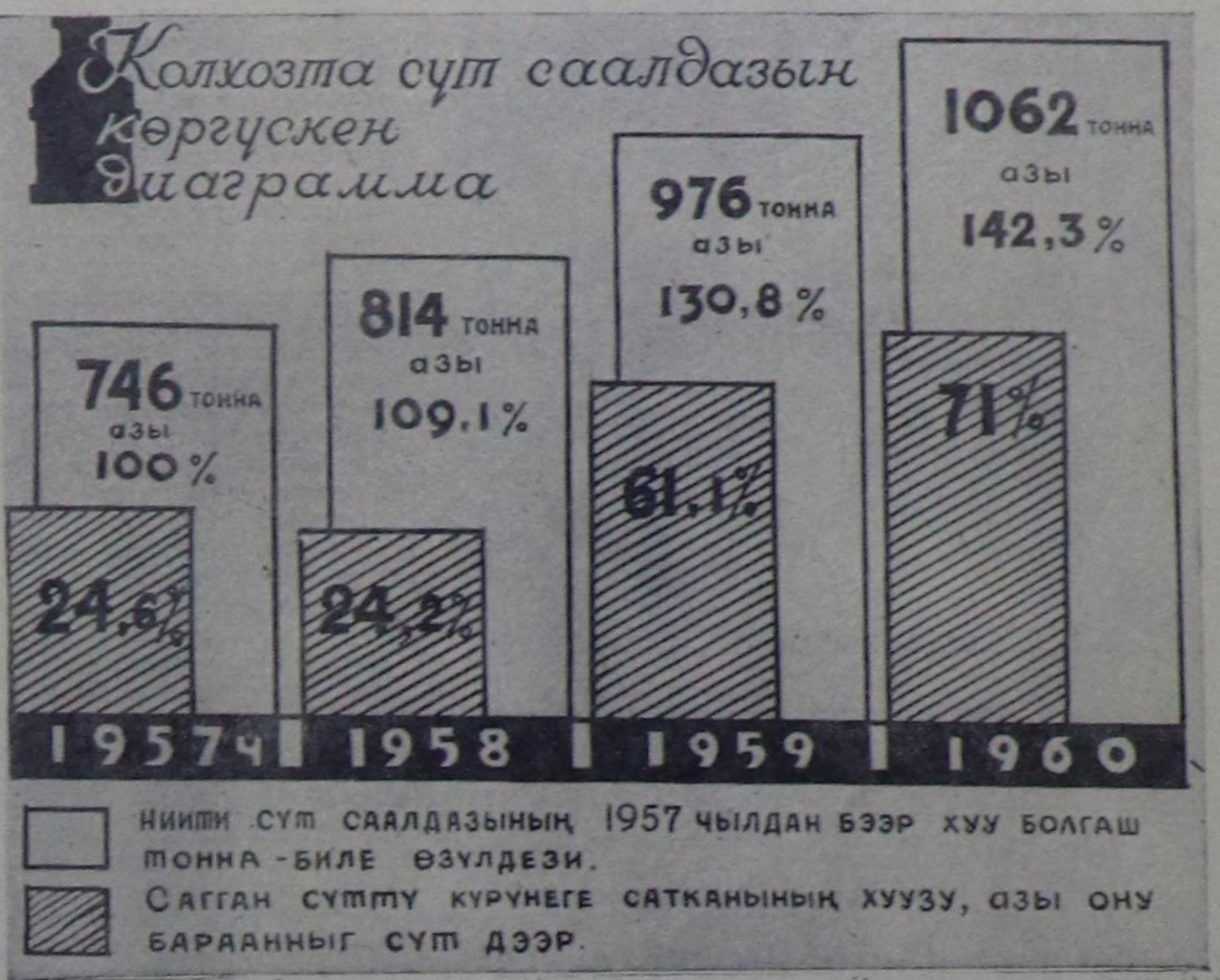

Мурнакчы ферманың деңнелинге чедер

Билелиг фермазының коллективи 1960 чылда ниити сүт саалдазын 189 тонна 772 кг чедирген болгаш инек бүрүзүнден 1976 кг сүттү сагган. Бо болза колхозтуң сүт-бараан фермаларының аразында ийи дугаар көргүзүг.

Ынчалза-даа ниити сүт саар хүлээлгевиске 10 тонна 200 кг, инек бүрүзүнге онаалтыр 24 кг четпейн барган. Ол болза бир талазында, бистиң четпес ажылдаанывысты көргүзүп турар, ийи талазында, ферманың саап турган бруцеллёзтуг инектерин моон үндүргеш, Хүт фермазының инектерин эккелген. Ол инектерни тайга сын ажыр ырак черден сүрген ужурунда баштайгы үеде сүдү дыка кызырылган болгаш сөөлгү үеде эттинип олурар.

Ферманың дуржулгалыг саанчылары Э. Менги, Б. Элескей олар эрткен чылын инек бүрүзүнден 2045—2212 кг сүттү сагган.

Эрткен чылын ферманың коллективи мал чемнериниң белеткелинге идепкейлиг кирижкеш, 1500 тонна силосту салып алганындан инектерге силосту норма чокка бээр аргалыг болган. Оон ыңай зеленка, сиген, саваң дээн ышкаш чемнерни норма ёзугаар өйлеп берип турар бис. Концентраттыг чемни чүгле бүдүрүкчү бугаларга болгаш бызааларга өйлеп берип турар.

Бистиң фермавыстың девискээри одар-белчиир талазы-биле аажок байлак болгаш чоогунда мал чеми культураларны тарып турар. Туран фермазынга бодаарга бисте четпейн турар чүве болза, бистиң инектеривистиң уксаазы ол фермада ышкаш ынчаар экижиттинмээн. Моон соңгаар ол ферманың эки уксаалыг кыс казыраларын бистиң фермаже чорударын баштаар чер өөренип көрзе чогуур. Ам үеде инектерни хол-биле саап турар чоруктан электросаалдага кирери чугула.

Эрткен чылын силостуң хөй кезиин чер кырынга салыр арга-биле бир дугаарында чоруткан бис. Ынчалза-даа ол фермадан бир километр ажыг ырак черде болгаш ферманың бодунда силос траншеяда салдынган. Бо чылын ферманың бодунга белеткээр силосту база чер кырынга салыр бис.

Бир эвес бо четпестерни шиитпирлеп аптар болзуувусса, Туран фермазының деңнелинге чедериниң аргазы бисте бар. Бистиң сорулгавыс моон соңгаар ол мурнакчы фермага чедери болур. Бо дугайында бистиң чамдык айтырыгларывысты баштаар чер өөренип көрзе чогуур.

Б. СҮРҮНЧҮК,

Билелиг фермазының эргелекчизи.

Инек бүрүзүнден 2589 кг сүт

Чаа эрткен 1960 чылда бодумга бижыглаан ниити инектеримден 65 тонна 250 кг азы инек бүрүзүнден 2589 кг сүттү сагган мен. Бо дээрге бистиң Коммунистиг партиявыстың Төп Комитединиң Пленумунга мээң күш-ажылчы белээм болур.

Улустуң үлегер чугаазында «Инектиң сүдү дылында» деп турары кончуг шын. Бистиң фермада сүт саалдазының чыл бүрү көвүдеп турары инектерниң чемгерилгезин экижиткенинден кол хамааржыр. Эрткен чылын сиген белеткели шоолуг эвес болган-даа болза инек бүрүзүнге 8 тонна онаажыр силос белеткеттинген. Ынчангаш силосту инектерге кызыгаар чокка чиртир, а сигенни хүнде инек бүрүзүнге чүгле 500 граммны, концентратты 1 литр сүтке 200 грамм кылдыр берип турар бис. Бо норманы инек бүрүзүнге чаңгыс аай эвес, эки сүткүр инектерге арбыдадыр берип турар мен. Чемгерилге нормазын көвүдеткен тудум-на сүдү улам көвүдеп турар инектерни эки чемгерери чугула.

Эрткен чылдың августан бээр автосаалдага кирген чорук саанчыларның күш-ажылын чиигеткен болгаш ооң бүдүрүкчүлүүн бедиткен. 161 инекти мурнунда 10 саанчы хол-биле саап турган болза, ам саанчы электри кужу-биле саап турар. Августа чедир 17 инекти саап турган болзумза, оон бээр 35 инекти саай бердим. Баштайгы үеде инектерни электри кужу-биле саарынга чаңчыктырып өөредир дээш элээн күш үндүрүп турдувус. Ам инектер ындыг саалдага чаңчыгып, дүрген эдип берип турар апарган. Ынчангаш мурнунда ышкаш хол шыланчыг күш үндүрбейн, саанчы бүрүзү бодунга бижыглаан 30 ажыг инектерин 2 шак четпейн саап доозуп турар.

Саалданы чайын-даа, кыжын-даа хүнде ийи катап чорудар. Ынчалза-даа инек бүрүзүн чаңгыс аай көрбейн, эки сүткүр болгаш чаа оолдаан инектерни хүнде үш удаа саар бис.

Бо чылын инектерни баглавайн ажаар арганы ажыглаар дээш фермада улуг кажааны тудуп турар. Эрткен чайгы ышкаш келир чайын инектерни дүн-хүнде одарладыр болгаш таарыштыр дерээн мотор кужу-биле саалданы одарга чорудар, сентябрьдан соңгаар немелде чемгерилгеге кирер арганы база ажыглаар бис. Ынчангаш областың колхозтарының аразынга бедик сүт саалдазы дээш социалистиг чарышка бирги черни ээлеп келген адывысты чеди чыл планының үшкү чылында база ышкынмас деп бистиң ферманың коллективи быжыы-биле шиитпирлеп алган.

М. БИЧИИ-УРУГ.

Туран фермазының саанчызы.

УКСААЖЫДЫЛГА АЖЫЛЫ

(Зоотехник-биле беседа)

Малдың уксаалыг шынарын экижидери — ооң продуктулуун бедидериниң кол чүүлдериниң бирээзи болурун Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң сүт саалдазының талазы-биле чедиишкини тодаргай көргүзүп турар. Колхозтуң кол зоотехниги эш Николай Тихонович Дедов бистиң-биле беседага мыйыстыг бода малдың уксаазын экижидерин канчаар чорутканын чугаалаан.

Колхоз 1956 чылда симменталь уксаалыг буганы садып алган. Туран фермазында тус чериниң инектериниң иштинден 10 ажыг инектерни шилип алгаш, ол буга-биле эдериштирген. Оон алдынган хайнак бызааларны зоотехниктиг негелделер ёзугаар азырап, доруктурган.

Ферманың шилиттинген инектеринден эки бызааларны өстүрүп алырындан аңгыда, Туран хоорайның чурттакчыларының күрүнеге саткан инектериниң иштинден экилерин боттарының сүткүр эвес инектери-биле солуп алыр база ажылчын, албан-хаанчылардан эки шынарлыг кыс молдургаларны контрактация чуруму-биле орнап алыр хемчеглерни ап чоруткан.

Симменталь буганың оолдарының улуг шыраа аажок болуп, чамдык бызааларның деңзизи бир харлыында 300 кг чедип турган. Аныяк инектерниң сүдү баштайгы оолдаан чылында 1400—1600 кг, а ийиги чылында 2000—2500 кг чедип турган. Ферма эки шынарлыг хайнак бугаларны база өстүрүп алган.

Фермага 1959 чылдан бээр инектерниң бонитировказын (шынар талазы-биле шилилгени) чоруткан. Бонитировканың түңнелинде бирги салгалдың инектери 98, ийиги салгалдың 17, үшкү салгалдың 5 болган. Класс талазы-биле эң эки шынарлыг деп шилиттинген инек 16 болган, өскелери бирги, ийиги класстарга киргилээн.

1960 чылда Туран фермазының өстүрген бирги, ийиги салгалдың аныяк инектеринден Ээрбек фермазы 73, Кара-Хаак фермазы 85 башты алган. Ынчангаш бо ферма колхозта уксаажыдылга ажылының база фермазы болуп турар.

Областың колхозтарының сүт-бараан фермаларының аразында сүт саалдазының талазы-биле социалистиг чарышка Туран фермазының бирги черни үргүлчү ээлеп, 1960 чылда инек бүрүзүнден 2513 кг сүттү сагганы саар инектерниң уксаазын экижиткенинден кол хамааржыр. Ферманың ам саап турар инектериниң аразында чылда 3000—4000 кг сүт бээр инектер 10 ажып турар. Хүнде 20 кг ажыг сүт бээр инектер хөй. Мурнакчы саанчы С. Баукованың саап турары «Ярославка» деп шолалыг инек чайгы үеде хүнде 20—25 кг сүттү берип турган болгаш эрткен чылын оон сагган сүт 4159 кг болган.

— Туран фермазының саап турар 161 инектериниң аразында уксаазын экижитпээн инектер чүгле 13. Оларны бо чылын өскээр сайгаргаш, орнунга аныяк хайнак инектер киирер бис. Бо чылын сүт саалдазы улам көвүдээри чугаажок—деп, эш Дедов беседаның түңнелинде чугаалады.

Л. МОҢГУШ.

ОЛАРНЫҢ КӨРГҮЗҮГЛЕРИ

СЕРАФИМА ЕГОРОВНА БАУКОВА,

Туран фермазының мурнакчы саанчызы. 1960 чылда ол бодунга бижыглаан ниити инектеринден 66 тонна 476 кг азы инек бүрүзүнден 2816 кг сүттү сагггаш, социалистиг чарышка бирги черни ээлээн.

ЭНИК-ООЛ МЕНГИ,

Билелиг фермазының саанчызы. Ол эрткен чылын инек бүрүзүнден 2000 кг сүт саар дээн хүлээлгезин 2045 кг кылдыр ажыр күүсеткен. К. Менги 6 чыл иштинде саанчылап, хөй ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип, ам үеде фермада херээженнер чөвүлелиниң даргазында ажылдап турар.

ҮЗҮЙГЕН СТАЖ МААДЫОВИЧ,

Туран фермазының инек кадарчызы. Ол 1958 чылдан бээр инек кадарып келген. Сүт саалдазының талазы-биле областың колхозтарының фермаларының социалистиг чарыжынга ол ферманың бирги черни ап турар чедиишкининге комсомолчу Үзүйгенниң күш-ажылының үлүү база бар. Чүге дизе, инектерниң сүткүр болуру эки кадарылгадан база хамааржыр.

МААДЫ БИЧИИ-УРУГ,

Туран фермазының мурнакчы саанчызы. Ол ам 35 инекти электри кужу-биле саап турар болгаш 1960 чылда инек бүрүзүнден 2589 кг сүттү сагггаш, фермага ийиги черни ээлээн.

Кыдат Улус Республиканың хөй-хөй ажылчы чоннары боттарының нийти билиг деңнелин болгаш профессионал мергежилин бүдүрүлгеге ажылдап тура бедидип турар.

Ылаңгыя кежээки профессионал-техниктиг өөредилге чуртта улуг хөгжүлдени алган. Эрткен чылын кежээки техниктиг школаларга болгаш курстарга 17 миллион ажыг кижи боттарының мергежилин бедиткен.

Машина тудуунуң бүдүрүлгелериниң инженер-практиктери теоретиктиг билиглерин бедидериниң курстарында кичээлдеп турар. Дээди эртемниг инженер-техниктиг ажылдакчылар курстарның өөреникчилеринге дузалап турар.

Чурукта: Тяньцзинниң электродерилге заводунуң инженери Чуань Сюэ-миниң заводтуң ажылдакчыларыбиле кичээлди чорудуп турары.

Фото Чжан Ян-хуаны. **Синьхуа агентилелдии.**

Бельги эрге-чагыргаларның Конго Республикага удур агрессчи үүлгедиглерин соксадыр

ССРЭ-ниң КНО-да доктаамал төлээлекчизи В. А. Зоринниң чагаазы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). ССРЭ-ниң КНО-да доктаамал төлээлекчизи В. А. Зорин январь 5-те КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң даргазынга чагаа чоруткан. Конго Республикага удур агрессчи үүлгедиишкиннерни боттандырып чорударынга бельги чазактың дорту-биле киржип турарын бадыткап турар сөөлгү үениң чаа үүлгедиглеринче кичээнгейни ында угландырган. Конго Республиканың дүрүм ёзугаар чазаан деткип турар национал конго шериглерниң отрядтарынга удур Мобутунуң чепсектиг дээрбечилериниң кылып турар дайын чорудулгаларын чигедиринге Руанда-Урундиниң хайгааралда турар девискээрин бельги чазактың ажыы-биле ажыглап эгелээнин чагаада айыткан.

Чагаада чугаалааны болза: бельги чазак Мобутунуң чепсектиг дээрбечилерин Руанда-Урундиниң девискээрин дамчыштыр эрттиреринге дузалап турар, ынчаарга Бельгияның шериглери Букаву районче - дээрбечилерниң халдаашкынын организастаарынга шуут киржип турар. Букавунуң гарнизон шерии республиканың дүрүм ёзугаар чазаанга шынчы болуп арткан болгаш бельги саттыныкчыларның база оларның дорт күткүкчүлериниң халдаашкынындан Букавуну камгалаар шиитпирлиин илереткен. Бельгия биле Каттышкан Нациялар Организациязының аразынга Руанда-Урундиниң девискээрин хайгаараар дугайында дугуржулгага, а ол ышкаш Кол Ассамблеяның XV сессиязының Руанда-Урундиниң келир үезиниң дугайында айтырыг талазы-биле 1960 чылдың декабрь 20-де резолюциязынга Руанда-Урундиде бельги эрге-чагыргаларның үстүнде үүлгедиишкиннери удур чорук болур-дур деп совет төлээлекчи онзалап демдеглээн.

КНО-нуң чиңгине секретары бельги чазакка сагындырган турда-ла Конгога удур үүлгедиглерге Руанда-Урундиниң хайгааралда турар девискээрин шериг баазазы кылдыр ажыглап турар Бельгияның агрессчи үүлгедиишкиннери уламчылавышаан деп чагаада оон ыңай айыткан.

Үстүнде айыттынган барымдаалар болза Конго Республикага удур бельги агрессияны уламчылап турарын болгаш Африкада тайбыңга кыжаныгның күштелгенин чугаалап турар-дыр деп совет төлээлекчи айыткан. Чагааның төнчүзүнде чугаалап турары болза:

Айыттынган айтырыгның талазы-биле херектиң боттуг байдалының дугайында, бельги эрге-чагыргаларның ол ужур-дүрүм чок үүлгедиишкиннерин соксадыр сорулга-биле хүлээп алган хемчеглерниң дугайында, а ол ышкаш бельги чазактың үстүнде айыттынган үүлгедиишкиннерин соксадырын хандырары-биле чиңгине секретарьның алыр деп турар хемчеглериниң дугайында долу дыңнадыгны КНО-нуң амгы үеде Конгода чоруп турар чиңгине секретарындан Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң кежигүнү күрүнелерниң дүргени-биле алырының эргежок чугулазы манаа холбаштыр тургустунуп келген деп чагаада айыткан.

ЛАОСТА ТУЛЧУУШКУННАР

ХАНОЙ. (СЭТА). Бян Банче болгаш Тха Виенгче аткаарлап бар чоруур үймээнчилерни чазактың капитан Конг Леге командылаткан шериглери Патет-Лаонуң отрядтары-биле кады истеп-сүрерин уламчылавышаан. Вьетнам информация агентилелдиң дыңнадып турары-биле алырга, чазак шериглери № 9 орукту болгаш Сараван-Аттопе аразының оруун дургаар шимчээшкинин улам калбарткан. Ооң-биле чергелештир Патет-Лаонуң отрядтары № 13 орукка үймээнчилерни атакалаан болгаш амгы үеде ук оруктуң Паксан биле Вьентьян аразында кезээн ээлеп алган турар.

Үймээнчилер тулчуушкуннар үезинде дыка улуг чидириглиг болуп турар. Чазак шериглериниң болгаш Патет-Лаонуң отрядтарының командылал чериниң дыңнадып турары болза, четче эвес түңнелдер-биле алырга, декабрь айның дургузунда үймээнчилер 400 кижизин өлүрткен, 300 кижизин туттурган, а ол ышкаш дыка хөй боо-чепсектерин болгаш шериг техниказын хунааткан.

Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хуралы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Январь 5-те Москваның-биле кежээкиниң 11 шак 20 минута турда Айыыл чок чорук Чөвүлели Каттышкан Штаттарның агрессчи үүлгедиглериниң дугайында Кубаның чазааның хомудалын көөр талазы-биле бодунуң ажылын катап эгелээн. Хуралга бир дугаарында Либерияның төлээлекчизи санал берген. Францияның, Цейлоннуң, Англияның, Чилиниң болгаш Турцияның төлээлекчилери санал бээри-биле ат бижиткеннерниң аразында база бар.

Бодунуң күштүг кожазының талазындан агрессияның кыжаныы-биле холбаштыр куба улустуң дүвүреп турарын мээң төлээлерим билип турар деп Либерияның төлээлекчизи Пэдмор медеглээн. Ооң-биле кады Айыыл чок чорук Чөвүлелинде АКШ-тың төлээлекчизиниң медеглелинге ол байыр чедирип турган. Мээң бодалым-биле болза, революстуг Кубага удур кандыг-даа агрессчи үүлгедиглерни Каттышкан Штаттар белеткевейн турарын бүзүреткен чүүлдерни ол медеглелде айыткан-дыр деп Пэдмор чугаалаан.

Француз төлээлерниң баштыңы Берар, Кубаже халдаашкынны Каттышкан Штаттар белеткевейн турар деп медеглээш, Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң кежигүннерин өөжургадырын оралдашкан. Кубаның чазааның хомудалын ол «барымдаа чок чүве-дир» деп адап, Эквадорнуң болгаш Чилиниң төлээлериниң киирген резолюциязының төлевилелинге безин удурланган. Ол төлевилел бүгүле маргылдаалыг айтырыгларны тайбың арга-биле шиитпирлээринче АКШ-тың болгаш Кубаның чазактарын кыйгырып турар.

Цейлоннуң төлээлекчизи Куба биле АКШ-тың аразында харылзааларның мырыңай баксырааныңга, оларның аразында дипломаттыг харылзааларның үзүлгенинге хомудалын илередип, АКШ биле Кубаның аразынга чаагай кожа-хелбээ харылзаалар ырак эвес келир үеде катап тургустунар дээрзинге идегелин чугаалаан. Саналының түңнелинде ол, чүгле барыын бөмбүрзекке эвес, харын база бүгү делегейге тайбыңны камгалаарынга дөгүм болгу дег эргежок чугула хемчеглерни алырынче Айыыл чок чорук Чөвүлелин кыйгырган.

Англияның төлээлекчизи Били санал бергеш, АКШ-ты агрессия кылдыр Кубаның чазааның көдүрүп үндүрген барымдаа документилиг буруудадыышкыннарын «боттуг фактылар эвес, а нүгүлдээшкиннер-дир» деп адап турган. Айыыл чок чорук Чөвүлели чугаалажып турар айтырыгларның талазы-биле кандыг-даа шиитпирни хүлээп албас болза чогуур деп ол санал киирип турган.

Чилиниң төлээзи Швейцерниң медеглээни болза, Кубаның даштыкы херектер министриниң АКШ-ка удур көдүрүп үндүрген буруудадыышкыннары «иледе-ле дүвүрээзинниг болуп турар». Өске чурттарның иштики херектеринге холгаарлашпастың принциптерин Чили ыдыктыы-биле сагып турар дээрзин медеглээш, ооң чугаалааны: Куба биле АКШ-тың аразында маргылдааны тайбың арга-биле таарыштырарын сүмелеп турар резолюцияның чили-эквадор төлевилелин Айыыл чок чорук Чөвүлели чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алыр дээрзинге мээң төлээлерим идегээн чүве дээн. Ынчалзажок төлевилелди чаңгыс үн-биле хүлээп алырынга кордал болдунмас чүве болза Чилиниң төлээлери ону бадылаарын негевес.

Турцияның төлээлекчизи Тургут Менеменджиоглу бир-тээ мээң төлээлерим Кубаның идип үндүрген буруудадыышкыннарын бадыткап турар «барымдааларны көрбейн турар» чүве болганда, кандыг-бир шиитпирни Айыыл чок чорук Чөвүлелинден хүлээп алырынга удур мен деп саналдаан.

КАР-ның төлээлекчизи Омар Лютфиниң хуралга санал бергеш, чугаалааны болза, кандыг-даа улус бодунга ажыктыг дээн тургузугну даштыкының кандыг-бир холгаарлаашкыны чокка бодунуң чуртунга тургузуп алыр эргелиг. Бистиң улус куба улустуң демиселин, ооң революциязын, политиктиг болгаш экономиктиг чаартылгаларын эң эгезинден тура улуг эп-сеткил каттыштырылгазы-биле көрүп турар дээрзин ол чугаалаан. Куба чазактың дүвүрээзини «үндезинниг ышкаш-тыр» деп демдеглээш, Лютфи резолюцияның чили-эквадор төлевилелин Чөвүлел хүлээп алыр болза чогуур-дур дээрзин саналдаан. Чөвүлелдиң чамдык кежигүннери ол резолюцияны хүлээп алырын күзевейн турарынга хомудалын КАР-ның төлээлекчизи илереткен.

Эквадорнуң төлээлекчизи Винуэсаның медеглээни болза, чамдык чурттар удурланып турар чүве болганда Чилиниң төлээлери-биле кады мээң төлээлеримниң киирген резолюциязының төлевилелин бадылазын деп негевес мен дээн. Дүвүрээзинниг үеде дүшкүүрлүг байдалды КНО-нуң Уставынга дүүштүр таарыштырарын баш бурунгаар көрүп турар шиитпирни Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хүлээп ап шыдавайн турарынга ханызы-биле хомудап турарын ол илереткен.

Кубаның даштыкы херектер министри Рауль Роаның харыы бээр эргениң чурумун ёзугаар санал бергеш, демдеглээни болза, бүгү-ле шоргактыг чүүлдер турза-даа, Каттышкан Штаттарның төлээлекчизи АКШ-тың агрессчи үүлгедиглериниң дугайында Кубаның барымдаалыг медеглелдерин буруу шаап шыдавады. Чөвүлелдиң кежигүннериниң хөй нуруузу бир чурттуң өске күрүнениң иштики херектеринге холгаарлаашкынынга удур тода болгаш ижин-кара чок саналдарын берген дээрзин Роа демдеглээн. Саналының түңнелинде Роа АКШ биле Кубаның аразында дипломаттыг харылзааларны үзер дугайында Эйзенхауэрниң чазааның шиитпирин буруу шаап турар Кубаның Министрлер Чөвүлелиниң медеглелин номчаан.

Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң кежигүннериниң хөй нуруузу, ылангыя бичии чурттарның төлээлекчилери АКШ биле Кубаның аразында харылзааларда дүшкүүрлүг байдал-биле база АКШ-тың Кубага удур бүгү-нийти тайбыңга кыжанып турар агрессчи үүлгедиглери-биле холбаштыр боттарының дүвүреп турарын айыткан дээрзин Совет Эвилелиниң төлээзи В. А. Зорин медеглээн. Чамдык төлээлер, колдуунда-ла АКШ-тың болгаш ооң эвилелчилериниң төлээлери айыылды бичеледирин оралдажып, харын-даа АКШ-тың агрессчи үүлгедиглериниң кандыг-даа демдектери чок дээр чүвени бадыткап турдулар. Ынчалзажок олар Кубаның төлээлериниң көдүрүп үндүрген барымдааларын шынында буруу шаварын безин оралдашпаан, америк чазакта «кандыг-даа агрессчи планнар чок» деп медеглелдер-биле кызыгаарлаттынганнар. Куба биле АКШ-тың аразында харылзааларны талаларның дең эргезиниң принцивинге болгаш бодунуң күзелин өске чуртка дөгээр чоруктан ойталаарынга үндезилеп таарыштырып болурун демдеглээш, Совет Эвилелиниң төлээзи Эквадор биле Чилиниң резолюциязының төлевилелин деткээн. Резолюцияның бо төлевилелин АКШ-тың болгаш ооң эвилелчилериниң таарымча чок көрүп турарынга бодунуң хомудалын Зорин илереткен.

Ындыг туруш ол күрүнелерниң эки бодалдарының дугайын херечилевейн турар деп Зорин чугаалаан.

Ынчалзажок бир эвес бистер шиитпирни хүлээп ап шыдавайн барзывысса, боттарывыстың бодалывысты—төлээлерниң хөй нуруузунуң коллективтиг бодалын айтып болур бис деп совет төлээ үргүлчүлеп чугаалаан. Ол дээрге—тайбыңның херээнге улуг уржуктары-биле кыжанып турары, АКШ биле Кубаның аразында харылзааларның баксыраады дээш дүвүрээзин-дир. Ол дээрге—бичии чуртка хамаарыштыр улуг күрүнениң агрессчи планнарынга удур сагындырыг-дыр. Төлээлерниң хөй нуруузунуң бодалы—Айыыл чок чорук Чөвүлелинге Кубаның хомудалын чугаалажып көөрүнүң эки талалыг түңнели ында-дыр. АКШ-тың чазаа Чөвүлелдиң хөй нуруузунуң бо бодалын шыңгыызы-биле дыңнап, ийи чурттарның аразында харылзааларны баксырадып болгу дег чүнү-даа кылбазын деп саналдаары күзенчиг-дир. Бүрүн дең эргеге үндезилээш, даштыкының кандыг-бир холгаарлаашкыны чокка чаа амыдыралды тургузарынга куба улустуң бүрүн хостуг болурунга үндезилээш маргылдаалыг айтырыгларны тайбың шиитпирлээриниң туружунга АКШ-тың чаа чазаа туруп алыр дээрзинге идегээр бис.

Бодунуң допчу медеглелинге америк төлээ Уодсворт Кубага удур АКШ-тың агрессчи үүлгедиглериниң фактыларын шуут хүлээп көрбезин база катап оралдашкан.

Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң даргазы КАР-ның төлээзи Лютфи санал-оналдарның түңнелинде чүве чугаалааш, Айыыл чок чорук Чөвүлелинге болган чугаалажылга АКШ биле Кубаның аразында харылзааларга дүшкүүрлүг чорукту тайбың таарыштырарынга дузалап, тайбыңның камгалаарының херээнге салыышкын болур дээрзинге идегелин илергейлээн.

Айыыл чок чорук Чөвүлели АКШ-тың агрессчи үүлгедиглериниң дугайында Кубаның хомудалын чугаалажып көөрүн моон-биле дооскан.

Кеннедини АКШ-тың президентизи кылдыр албан ёзузу-биле чарлаан

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Сенаттың болгаш төлээлекчилер палатазының кады кылган хуралынга АКШ-тың конгрези Джон Фитиджеральд Кеннедини дараазында дөрт чылдарда АКШ-тың президентизи кылдыр албан ёзузу-биле январь 6-да чарлаан.

Кеннеди болгаш ооң чазаа январь 20-де тус черниң шагы-биле алырга хүьште боттарының хүлээлгезин күүседиринче эгелеп кириптер.

Эп-сеткил каттыштырылгазы

ГААГА. (СЭТА). Бельгияның ажыл соксадып турар ажылчыннары-биле эп-сеткил каттыжыышкынын голланд ажылчы чоннар илередип турар.

Бельги профэвилелдеринге акша дузаламчызы көргүзери-биле 500.000 голланд акшаны хуу немешпес кылдыр чээлиге бээр деп Голландияның профэвилел каттыжыышкыны шиитпирлээн.

Амстердамның порт ажылчыннары бельги ажылчы чоннарга эп-сеткил каттыжыышкынын илередири-биле Бельгияның капиталистиг бүдүрүлгелеринче чорудар судноларны чүдүрериңден ойталаан.

Капиталдың чурттарында ажыл соксадыышкыннары

АВСТРИЯ. Австрияның ажылчы чоннары ажыл төлевирин өстүрери болгаш ажыл хүнүн кызырары дээш демисежип турар. Австри найысылалдың кыдыында тургустунган нефть продуктуларының төп складының ажылчыннарының, албан-хаакчыларының ажыл соксадыышкыны үргүлчүлевишаан. Граце хоорайда «Штейер-Даймлерпухверке» заводтарының бүдүрүлге чөвүлели металлургия болгаш даг үлетпүрүнүң ажылчыннарының профэвилели ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевирин көвүдедир дугайында айтырыгны шиитпирлээр шыңгыы базымнарны кылырын негээн резолюцияны хүлээп алган. Салган негелделерни бүдүрүлге ээлери хандырарындан ойталаар таварылга туруп келзе, профэвилелдери бүгү чуртка хөделир апаар дээрзин . резолюцияда айыткан.

АНГЛИЯ. Англияның «Бритиш юропиен эйруэйс корпорейшнл» дээр ужар-чүүл транспорт компанияларның чаңгыс-даа самолёду январь 5-тин кежээзинде аэродромдан агаарже көдүрлүп үнмээн. Чүге дээрге, ажыл төлевирин өстүрерин негээн, эш-өөрүн ажылдан үндүргенинге удурланып турарын илередири-биле Лондонуң авиапортунуң септекчи ажылчыннары ажыл соксадыышкынын эгелээн.

ФРАНЦИЯ. Париж университединиң башкыларының, техниктиг болгаш хандырылга ажылдакчыларының ийи хүн үргүлчүлээн ажыл соксадыышкыны ооң киржикчилериниң тиилелгези-биле доозулган. Университеттиң баштаар чериниң озалдадып турганы декабрь айның ажыл төлевирин албаан шаанда олар ажылче үнериңден ойталааннар. Университеттиң дирекциязы ажыл соксадыкчыларының негелдезин хүлээп алганын дыңнаткан.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

„ХУУЛГААЗЫН"

КИНО

Амгы үеде идеология ажылының кол сорулгазының бирээзи болза бурганга чүдүүр, эргиниң караңгы бүдүүлүк чоруунче кижилерни хаара тыртып турарлар-биле эптеш чок демисежири болур. Бо чугула демиселди Владимир Тендряковтуң чечен чогаалынга үндезилээш, Гуляевтерниң өг-бүлезинге болган бир таварылганы «Мосфильм» студиязы кино кылдыр, бурганга чүдүүр бүдүүлүк чорукту көргүзер дээн оралдажыышкынны сойгалап, ооң уржуун «Хуулгаазын» деп уран чечен фильмде көргүскен.

Кинону аныяк режиссер Владимир Скуйбин, оператор Петр Сатуновский болгаш өскелерниң-даа киржилгези-биле кылган.

Ук фильм ийи кезектен тургустунган. Фильмниң эгезинде пролог кылдыр чүс чыл мурнунда болуп турган болуушкунну, өске кезээнде бистиң хүннеривисте болуп турар болуушкунну көргүскен.

Фильмниң сюжеди бистиң хүннеривисте совет школачы пионер Родька Гуляев канчап ийиги «Пантелеймон-хуулгаазын» апарганын көргүскен.

Каас-чараш черде бичии оол лимби-биле ойнап, хой кадарып чоруур. Ол дүш боор черден бурган хевири тып алыр. Ооң ону тыпканы дээш «хуулгаазын» кижи кылдыр санап, оолга чүдүп, тейлеп, чон чыыш кылып, харын-даа бурган хевир-дүрзүзү тыпканынга алдар болдуруп, чондан хереңги чытташ, шажынчылар чоңга хүрээ туттурар. Фильм шак мынчаар эгелээр. Ол фильмниң баштайгы кезээ, чүс чыл мурнунда болуушкунну көргүскен.

Ийиги кезээнде Варвараның (ролюнда арт. Н. Меньшикова) өг-бүле амыдыралы быжыг болбайн барган, ооң ашаа ону оглу Родька-биле каапкаш чоруй барган. Чааскаан канчап чурттаарыл, ашааның каапканы човуландан, чүрээн чавырылдырар дээш, Варвара бурганга чүдүп эгелээр. Шак ынчаар аныяк херээженниң бажыңынга бурганга чүдүүр чорук төрүттүнген. Фильмде болуушкун бистиң чуртувустуң бир суурунда болуп турар. А Родька бодунуң өөрү-биле школада өөренип, кады ойнап, ракета кылып, харын-даа космосче ужударын күзеп турар.

Аңаа хүн бүрү бүгү-ле чүве солун, чаа болуп турар. Бир-ле катап булут чок аяс эртен, шагда-ла хагдынган хүрээ чанынга боттарының кылган парашютун шылгап турарлар. Диспейге парашют баглааш, бажың кырындан салырга оозу черге кээп дүшкеш ажырбас. Ам кижи база парашют-биле халып болур турган. Баштайгы халыышкынны Родька кылган, ол кажан черге кээп дүжер орта ооң бир буду бир үтче ойлуп кире берген. Оолдар оңгар иштинде кандыг-ла бир чүүл бар деп азы мина деп идегеп турарлар. Ынчалза-даа дидим Родька оңгарны чазарлапкаш көөрге, кандыг-даа мина, үнелиг эт-даа эвес, аңаа-ла эрги бурганның хевир-дүрзүзү бар. Оон эгелээш-ле Родьканың хилинчектээшкинниг хүнү эгелээн. Тывылган бурган дүрзүзү оон кырган авазы Авдотья биле иези Варвараның холунга кирген.

Варвара оглун ийиги «хуулгаазын» кылыр дээш чүдүлгени аңаа бээр деп шиитпирлеп алган. Оолдуң кырган авазы, иези ону христиан чүдүлгеге киирер дээш кызымаккайы-биле хүрээге тейледип, кыжанып, хап-соп турлаш, оолдуң мойнунга крест кедирип турар. Родьканы төрелдери «хуулгаазын» кижи кылдыр чарлап, суурнуң чамдык чурттакчыларын чоорту организастап, харын-даа Дмитрий Кешпиниң дузазы-биле суурга хагдынган хүрээни катап ажыдарын кызыдып турарлар.

Родька аңаа удурланып, эш-өөрүнден ыңдып турар. Бир-ле катап кичээл соонда Родька, Васька, Сенька хемге эштир дээш чедип келирлер.

Ооң крестизин өөрү көрүп каарлар. Родька чүвениң ужурун билип кааш, Васька-биле чокшупкаш, чана бээр. Ооң соонда оолдуң башкызы Родьканың кымның дузаанче кире бергенин билип каар. А төрелдери чүдүүр кожа-хелбээ кырганнарны чыып, шажын ажылын күштелдирип турарлар. Оларның иштинде Жеребина деп кадай хагдынган хүрээни дүнениң-не доктаамал үеде бир-ле кижи хирээлеп, септеп турар деп угаап, бурган хүрээни утпайн турарын Родькага чугаалаар. Шынап-ла чүвениң шынын тывар дээш оол өөрү-биле хүрээни дүне септеп турар улусту көөр дээш дүне чедип келирлер. Хүрээниң дээвири дагжай бээр. Корткан Родька бажыңынга чедип келгеш, шынап-ла бурган бар-дыр деп бүзүрээш, шуут бурганга тейлей бээр.

Бо бүгүнү ооң башкызы Прасковья Петровна билгеш оол-биле беседалажыр. Оол иезиниң чүдүлгеге өөредип турарын бирден-бирээ чокка чугаалап бээр. Башкызы дүне чүге хүрээниң дээвири дагжай бээрин Родькага тайылбырлап, поезд суурчаны-биле эртерге ооң даажы демирге чаңгыланырга оон үн тарай бээрин бүзүредип чугаалаар. Башкызы оолдуң төрелдери-биле чугаалашкаш, оларның бажыңында чүү тургустунуп турарын билип кааш, оолду оларның салдарындан адырарын оралдажып турар.

Бир эртен Родька кичээлге келбейн баар. Ооң башкызы билгеш, бажыңынга кээрге, Родьканы чаа хеп кедиргеш, «хуулгаазын» кижи кылдыр көрүп, хөй чүдүкчүлер долганып алган турарын көөр. Харын-даа башкыны «арыг күштүң» удурланыкчызы дээш ойладып чорудуптар. Оолдуң шажынның аспаанче ханылап кире бергенин бодап каар.

Ол аразында Родька бажыңындан шуут дескеш, башкызының бажыңында турар. Соңгадан көрүп турарга өөрү оолдар кылып алган ракетазын сөөртүп алгаш маңнажып келирлер. Родька үне халааш өөрүнге кээрге, ону өөрү «хуулгаазын» деп сөглээш, ракетазын артырып каапкаш чоруптарлар. Ону өөрүнүң ынча дээш чааскаандырзын каапканы аар шылыг болган. Ол бодунуң бүгү-ле аас-кежик чок чоруунуң буруудадыкчызы бурганга бүзүрелин чок кылыр деп шиитпирлеп алган. Кежээ дүне, ооң кырган иези үне бээр аразында, Родька тура халааш, бурган чуруун балды-биле одура шааптар, ол бүгүнү кырган иези көрүп кааш, ону аажок эттээр. Эттеттирген Родька орук-даа барымдаалавайн хемче маңнап каар.

Варвара ыглап, моорап, оглун эгидип бээрин бургандан дилеп турар. Кажан Родьканы суглан уштуп экелгенде, ооң башкызы районда чедип келир. Ынчалза-даа Родька тыңгарлып келир. Бо кино мынчаар доостур.

Кинода ойнап турар артистер Н. Меньшикова, А. Павлычева, В. Покровский болгаш өскелер-даа шажынның хуурмак мегезин, бурганга чүдүүр чорукту, шаандагы караңгы байдалды көрүкчүлерге солун кылдыр сойгалап илередип, эки ойнааның демдеглээри чугула.

Чамдык ада-иелер (кырганнар) уругларга ында-мында от чыраан, ол чер, ол баалык ээлиг, бичии кижи «ынча дивес», «ынчанмас» чок болза «дээр кысты» суг-суг дээш янзы-бүрү чүүлдер чулчуруур чоруктар амдаа чок эвес. Мындыг чулчуруушкуннар чаа сайзырап дадыгып орар өөреникчилерге онза хоралыг. Бо кинону ада-иелерниң, улуг өөреникчилерниң коллективтиг көрүүшкүнүн черчерге организастап, ооң түңнел чугаалажыышкыннарын кылып, шажынчы үзелдерни буруу шаап, сойгалаары—хөй-нийти организацияларының болгаш ада-иелерниң, школаларның башкылар коллективиниң чугула сорулгазы болур.

О. САЛЧАК,
облоно инспектору.

Обласка АГААР-БОЙДУСТУҢ *байдалы*

Бөгүн обласка шокар булуттарлыг хүн болур, хар-чаъс шоолуг эвес, хат кошкак. Агаарның температуразы: обласка—31—36, а Кызылга—34—36 градус соок.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

КИНО

БӨГҮН КИНОТЕАТРЛАРГА:

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«Оглу»**—9.45, 11.30 шактарда; **«Бурган» чуруу»**—1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; биче залга: **«Чаа Гулливер»**—12.30, 2.30 шактарда; **«Чажыт бижик»**—4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: уругларга программа—10 шакта; **«Кара-далайдан кыс»**—11.15, 1.15 болгаш 9.15 шактарда; **«Ол дугайын бүгү Михалия чугаалажып турлар»** 3.15, 5.15, 7.15 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Калбак-кара кадыны»**—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

Ыраажы удура хааржаа

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 **ТЕЛЕФОННАРЫ:** редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарьның болгаш харысалгалыг дежурныйның 23-35, кодээ ажыл-агыйы, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура - амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00212. Чагыг № 51. Культура эргелелиниң типографиязы